

Barnfattigdom i blåsväder

En studie av hur barnfattigdom konstrueras som ett socialt problem inom en mediekontext

Av: Charlotte Forss Nilsson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Aktuell termin: vt 13

Handledare: Torbjörn Hjort

ABSTRACT

Author: Charlotte Forss Nilsson

Title: Child poverty in trouble – A study of how child poverty is constructed as a social problem in a media context

Supervisor: Torbjörn Hjort

Assessor: Karin Kullberg

Child poverty was the theme for the program Uppdrag granskning, which was broadcasted on television in January 2013. Criticism was directed against child rights organizations, they were considered to have magnified the problem of child poverty. The debate after the program was short and intense, and provided much material for analysis. The aim of the study was to examine how child poverty is constructed as a social problem in a selection of print news media. The articles were published within a month after the program was aired. Empirical research included 40 articles from three newspapers and one tabloid with different political designations; the intent was to examine a breadth of opinions. The study started with a social constructionist approach. In the analysis, I have used perspective analysis and divided my material into categories. Child poverty appears not yet to have reached the final necessary steps in order for it to be constructed as a social problem. At the national level there does not seem to be the political consensus needed to develop and implement an action plan against child poverty. In most of the articles the claims-makers look at child poverty as a social problem and recommend solutions in the area of social welfare. For child poverty to be considered a social problem in the future, it is crucial how the audience, and among them especially the decision-makers will perceive the messages of the claims-makers. In the battle for social problems the claims-makers need to work hard to maintain the interest and the credibility of the problem to the audience. This applies not least to the criticised child rights organizations.

Key words: social problems, child poverty, mass media, claims-makers

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar.....	6
2. Bakgrund.....	6
2.1 Fattigdom – historik.....	6
2.2 Fattigdom - Tiden efter 1945.....	7
2.3 Uppdrag granskning.....	8
3. Tidigare forskning.....	8
3.1 Forskningstraditioner.....	8
3.2 Fattigdom – orsaker och lösningar.....	9
3.3 Rädda barnen – fattigdomsindex.....	10
3.4 Absolut och relativ fattigdom.....	10
3.5 Barnfattigdom.....	11
3.6 Skam – värdighet.....	11
3.7 Medier – konstruktion av sociala problem.....	12
4. Teoretiska utgångspunkter.....	14
4.1 Socialkonstruktionism.....	14
4.2 Socialkonstruktionism och sociala problem.....	15
4.3 Anspråksformulering – Claims-making.....	15
5. Metod och material.....	16
5.1 Urval.....	16
5.2 Problemperspektiv.....	17
5.3 Tillvägagångssätt.....	18
5.4 Reliabilitet och validitet.....	18
5.5 Förförståelse.....	19
5.6 Etiska aspekter.....	20
6. Analys.....	20
6.1 Första steget – resultatredovisning.....	21
6.1.1 Hur såg debatten ut?.....	21
6.1.2 Karaktär.....	22
6.1.3 Konsekvenser och omfattning.....	24

6.1.4 Orsaker.....	26
6.1.5 Lösningar.....	28
6.1.6 Anspråksformulerare.....	30
6.1.7 Retoriska grepp	32
6.2 Andra steget – analys.....	33
6.2.1 Har barnfattigdom blivit ett socialt problem?.....	34
6.2.2 Vilka är anspråksformulerarna som deltog i mediedebatten?	35
6.2.3 Hur konstrueras begreppet barnfattigdom som ett socialt problem?.....	36
6.2.4 Hur ser anspråksformulerarna på orsaker konsekvenser och lösningar gällande barnfattigdom?.....	38
6.2.5 Sammanfattning	39
7. Avslutande diskussion.....	40
8. Referenser.....	42
8.1 Litteratur.....	42
8.2 Källmaterial.....	43

1. Inledning

”Barnfattigdom, naturligtvis ett oerhört starkt laddat ord som vi debatterar mer och mer”

(Janne Josefsson, programledare, Uppdrag granskning 2013-01-16)

Barnfattigdom är ett relativt nytt begrepp i vårt samhälle. Historiskt har man sett familjen som en enhet och talat om fattiga familjer, men nu börjar man skilja ut barnen som ett socialt problem i sig. Sedan 2002 har Rädda Barnen gjort årliga studier som visar förändringar när det gäller barnfattigdom. Rapporterna har starkt bidragit till att göra begreppet känt och aktuellt. Inte minst under 2011 kom begreppet att ta stor plats i medierna. Rädda Barnens rapport som presenterades i februari fick stor uppmärksamhet. Socialdemokraternas nyvalde partiledare Håkan Juholt bidrog också genom att han i sitt installationstal i mars lovade att ett program för att avskaffa barnfattigdomen skulle tas fram. Efter hans tal tog debatten ordentlig fart och det skrevs mycket om problemet under några månader

Media har stort inflytande över människors tankar och uppfattning av omvärlden och har betydande makt att avgöra vilka frågor som är viktiga och hur diskussionen ska se ut genom att ge frågor och problem olika stort utrymme (Blomberg et al 2004). Det som skrivs i tidningar och ses i nyhetsprogram har en tendens att bli fakta och sanning. Vi glömmar ofta bort att det kan finnas olika sätt att se på saker och ting. Debatten kring sociala problem är inte alltid lika livaktig. Den blossar upp efter olika mediala händelser och får oss att uppmärksamma att det faktiskt finns ett problem som behöver diskuteras och göras något åt.

Den 16 januari 2013 sände Uppdrag granskning i SVT ett undersökande reportage om barnfattigdom som fick stor medial uppmärksamhet. Programmet ifrågasatte frivilligorganisationernas sätt att framställa barnfattigdom och menade att deras siffror och beskrivningar var missvisande. Programledaren gav sig ut på spaning i Sverige för att försöka hitta fattiga barn men lyckades inte hitta några som stämde in på den beskrivning som gjorts i frivilligorganisationernas kampanjer. I programmet medverkade representanter från Rädda Barnen, Majblomman och BRIS.

För att ett missförhållande ska komma att betraktas som ett socialt problem av samhället krävs det att grupper eller personer med inflytande identifierar och pekar ut dem. Dessa grupper eller personer kallas för anspråksformulerare. Man skiljer mellan utsagens anspråksformulerare, de som missförhållandet handlar om och utsägandets anspråksformulerare de som för fram och belyser missförhållandet i samhället. Starka

anspråksformulerare med hög trovärdighet är exempelvis forskare, experter, olika organisationer, politiker och personer som arbetar inom media (Loseke 2003, Jönsson 2010).

Frivilligorganisationerna är betydelsefulla anspråksformulerare när det gäller att föra fram barnfattigdom som ett socialt problem. Givetvis använder de sig av media för att nå ut med sitt budskap. Nu blev de plötsligt ifrågasatta. Programmet, som har stor genomslagskraft, sänds på bästa sändningstid och förannonseras, väckte stor uppmärksamhet och ledde till en livlig efterföljande debatt i media.

Debatten har mycket kommit att handla om hur man mäter fattigdom och vad som menas med barnfattigdom. Frågor som väckts är: Finns barnfattigdom på riktigt eller är det bara överdrivet av frivilligorganisationerna? Det finns väl inga hungriga barn i Sverige som går utan varma kläder på vintern? Vad innebär egentligen barnfattigdom?

1.1 Problemformulering

För mig som socialarbetare är det viktigt att vara medveten om hur sociala problem konstrueras. När man arbetar med sociala problem är man också med och konstruerar dem och kommer därmed att påverka hur man väljer att göra för att lösa dem. Uppsatsarbetet ger mig möjlighet att fördjupa och öva upp denna medvetenhet. Både verksamheter inom socialt arbete och yrkesverksamma socialarbetare bör eftersträva en systematisk förståelse av sociala problem. Att vara professionell är att ha verktyg för denna förståelse (Jönsson 2010).

Uppdrag gransknings program om barnfattigdom i januari blev ett tillfälle när problemet på nytt kom att uppmärksammas med en efterföljande mediedebatt. Programmet väckte intresse och medförde en ökad aktivitet i media. Jag vill därför inom ett urval av tidningsmedier undersöka och analysera de publicerade tidningsartiklarna utifrån hur barnfattigdom konstrueras som ett socialt problem.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka och analysera hur barnfattigdom konstrueras i ett urval av tidningsmedier en månad efter sändningen av Uppdrag gransknings program om barnfattigdom.

1.3 Frågeställningar

- Vilka är anspråksformuleringarna som deltog i mediadebatten?
- Hur debatterades och framställdes begreppet barnfattigdom som ett socialt problem?
- Hur ser anspråksformuleringarna på konsekvenser, orsaker, och lösningar gällande barnfattigdom?

2. Bakgrund

2.1 Fattigdom - historik

Fattigdom började först på 1500-talet att betraktas som ett socialt problem, ett samhällsproblem som skulle lösas. Befolkningsökningen förde med sig svårigheter för stora grupper att försörja sig. De fattiga sökte sig till städerna och när de blev många, för många, kom de att uppfattas som ett hot och förknippades med oordning, smuts, epidemier och också uppror och revolt. Medeltidens fatalistiska inställning till fattigdom och kyrkans inställning till givmildhet och allmosor kom allt mer att ifrågasättas och överges. Att ge till den fattige hade varit en moralisk plikt och också ett sätt att utföra goda gärningar. Under medeltiden var det kyrkan, som organiserade hjälp och vård av fattiga och sjuka. Med reformationen kom kyrkans och klostrens omsorg att urholkas och försvagas. Efterhand växte det fram en syn på fattigdom som uttryck för lättja och bristande arbetsmoral och fattigvårdssystemen kom att innehålla starka arbetskrav. Det blev en utveckling där barmhärtighet fick vika för ett mer repressivt synsätt (Meeuwisse & Swärd 2002, Sunesson 2002, Swärd 2012).

Den stora befolkningsökningen under 1800-talet ledde till att jordbruket inte längre kunde försörja befolkningen. Fattighjälpen och välgörenheten var inte längre tillräckligt. Många människor flyttade till städerna för att arbeta i den framväxande industrin. I de snabbt växande städerna såg man missförhållanden såsom fattigdom, tiggeri, spritmissbruk, undermåliga bostäder och arbetsskador. Det var problem som funnits tidigare men som i ett samhälle under omvandling och med tydligare klassmotsättningar fick en helt annan tyngd. De började ses som sociala problem som måste åtgärdas. Barnens situation uppmärksammades, och den första barnavårdslagen kom vid sekelskiftet. Arbetarrörelsen framförde krav på att man skulle ta itu med de strukturer som orsakade problemen genom sociala reformer och inte fokusera på problembärare. En aktiv socialpolitik var deras lösning på nöd och fattigdom (Meeuwisse & Swärd 2002).

Inställningen till fattigdom och till de fattiga har skiftat genom århundradena. Man har växlat mellan restriktiva och mindre restriktiva åtgärder beroende på om fattigdom sågs som ett individuellt eller strukturellt problem. Arbetslinjen har alltsedan 1500-talet varit ett sätt att förhålla sig till fattiga. Tankegodset från 1500-talet om hur fattigdom skulle lösas påverkar oss än idag. Värdiga och ovärdiga fattiga, problem och problembärare, ligga till last och göra rätt för sig är exempel på begrepp som speglar våra attityder. Vår syn på fattigdom är ”djupt inbäddad i vår kultur, politik och samhällsmoral” (Swärd 2012 s 33).

2.2 Fattigdom - tiden efter 1945

Sociala reformer och ökande välfärd i Norden efter 1945 trodde man skulle leda till att fattigdomen utplånades. Från 1960-talet växte emellertid en annan bild fram genom forskningsrapporter, reportage och böcker. Fattigdomen var inte utrotad utan den fanns kvar trots välfärden (Swärd 2012). Sedan 1980-talet har EU tagit fram program och handlingsplaner för att motverka fattigdom och socialt utanförskap. I Sverige fanns under välfärdsstatens uppbyggnad en förståelse för försörjningsproblem som strukturellt orsakade och som samhället därför hade en skyldighet att ta ett större ansvar för (Meeuwisse & Swärd 2002, Hjort 2012).

Generella sociala reformer som pensions-, sjuk- och föräldraförsäkring har kunnat verka förebyggande så att människor inte skulle hamna i fattigdom, ett välfärdsperspektiv. Det är en helt annan utgångspunkt och inställning jämfört med fattigvården och socialtjänstens försörjningsstöd, som är det yttersta skyddsnätet och präglas av ett fattigvårdstänkande (Swärd 2012).

Under de senaste decennierna har emellertid, inte minst under påverkan av krisen i början av 90-talet, på nytt individuella förklaringsmodeller till fattigdom vuxit sig starkare. De värdiga har blivit färre men gruppen barn framstår fortfarande som värdiga och oskyldiga till den fattigdom som drabbat dem. Barnfattigdom väcker medkänsla och förståelse bland allmänhet och beslutsfattare medan den för andra grupper av fattiga, som sjuka och arbetslösa, har minskat. Men bakom begreppet barnfattigdom finns också de fattiga familjer, som barnen är en del av. Barnens familjer tillhör kanske dessutom de grupper som inte räknas som värdiga fattiga (Angelin & Salonen 2012).

2.3 Uppdrag granskning

Uppdrag granskning är ett TV program för undersökande journalistik som sänds i SVT. Programmet har stor genomslagskraft i samhällsdebatten och får ofta mycket medial uppmärksamhet. På SVTs hemsida skrivs följande om programmet: ”Vårt uppdrag är att blottlägga missförhållanden och maktmissbruk. Vi ska ge medborgarna verktyg för att kunna ta ställning i olika samhällsfrågor i det demokratiska samhället. En förutsättning för detta uppdrag är att vi har tittarnas förtroende. Detta förtroende förutsätter att vi är noggranna, rättvisa och modiga. Enligt sändningstillståndet åligger det SVT att bland annat granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna” (www.svt.se/ug/).

3. Tidigare forskning

Jag kommer i detta kapitel att presentera och diskutera tidigare forskning som jag bedömer vara relevant för min uppsats och dess syfte.

Debatten har som sagt mycket kommit att handla om olika sätt att mäta fattigdom, men fenomenets innebörder och konsekvenser har inte fått samma uppmärksamhet.

Jag börjar med att beröra två traditioner inom fattigdomsforskningen och stannar sedan upp inför forskning om orsaker och lösningar samt några olika sätt på vilka man kan mäta fattigdom. Vidare kommer jag att lyfta exempel rörande forskning om innebörder och konsekvenser av fattigdom. Slutligen kommer jag att uppehålla mig vid forskning om hur sociala problem konstrueras inom media.

3.1 Forskningstraditioner

Inom forskningen om fattigdom kan två tydliga traditioner uppfattas. Den första är ett strikt ekonomiskt perspektiv där fattigdom betraktas som avsaknad av materiella resurser och där fyra olika fattigdomsmått kan identifieras. Det är hushåll med låga inkomster i förhållande till landets medianinkomst eller med inkomster som understiger en miniminivå för nödvändig konsumtion. Vidare är det hushåll som saknar nödvändiga materiella tillgångar eller hushåll som får försörjningsstöd (Angelin & Salonen 2012).

Det andra och bredare forskningsperspektivet är inriktat mot att inte bara mäta ekonomiska faktorer utan även andra aspekter av modern fattigdom som social exclusion,

social utestängning. Med begrepp som marginalisering, utsatthet och sårbarhet vill man fånga och beskriva de omständigheter som inverkar på människors utanförskap (ibid).

3.2 Fattigdom - orsaker och lösningar

I samhällsvetenskapens historia har forskningen om fattigdom lett till konflikter. Orsaker till fattigdom och vilka medel som ska användas för att bekämpa den har alltid gett upphov till ideologiska strider och motsättningar, motsättningar som fortfarande är aktuella och påverkar synsättet än i dag (Swärd 2012).

Som orsaker till fattigdom anges individorienterade förklaringar, där fokus sätts på individen. Man använder begreppen voluntarism, som betonar individens fria vilja och ansvar, och determinism, som betonar omgivningens påverkan och egna begränsningar. De kan sägas representera ytterligheterna på en skala, när det gäller möjligheterna att göra egna val. Frågan är hur stora möjligheter man har att påverka och bestämma över sitt liv. Vidare anför man som orsaker strukturella förklaringar, där fattigdom ses som konflikter och motsättningar, en kamp om begränsade resurser. Förhållandena kan bero på diskriminering, exkludering eller brister i försörjningssystemen. En annan förklaring är att det finns fattigdomskulturer, där fattiga utvecklar vissa livsstilar, vilka särskiljer sig genom särskilda värderingar och beteenden och att dessa sedan överförs till nästa generation (Swärd 2012, Jönson 2010).

Swärd (2012) tar upp Walter Korpis modell från 1971 som förklarar varför människor hamnar i fattigdom, en modell använd av flera forskare i Norden. Han talar om olika orsaksfaktorer: grundläggande faktorer (klasssamhällets ojämlika resursfördelning), betingade faktorer (risker som kön, ålder och uppväxtförhållanden) och utlösande faktorer (sjukdom, arbetslöshet, skilsmässa). Han visar att fattigdom hör samman med både individuella och strukturella faktorer.

Inom forskningen används ofta två motsatta synsätt när man analyserar hur fattigdom kan åtgärdas och lösas, nämligen tvång och frihet. Tvångsperspektivet kännetecknas av disciplin, kontroll och utstötning. Syftet har närmast varit att reglera fattigdom, inte att utrota den. Frihets- eller trygghetsperspektivet präglas av inneslutning och hjälp, och man betonar möjligheterna att genom förebyggande insatser få människor att inte hamna i fattigdom eller att få möjlighet att lämna den (Swärd 2012).

3.3 Rädda barnen - fattigdomsindex

Rädda Barnen har sedan 2002 gett ut årliga rapporter om barnfattigdom i Sverige, vilket är ett viktigt verktyg för att ta reda på hur barn lever i dagens samhälle. Deras rapporter som har tagits fram av Tapio Salonen, professor i socialt arbete vid Malmö Högskola, har bidragit till att göra begreppet känt. Under 2011 väckte rapporten stor uppmärksamhet eftersom den visade att barnfattigdomen hade ökat.

Det har varit viktigt att kunna göra jämförelser från år till år och därför har Rädda Barnen utformat ett fattigdomsindex som används vid alla studierna. Indexet mäter hur många barn och familjer som hamnar under en fattigdomsgräns. De grupper som löper störst risk är barnfamiljer med ensamstående föräldrar och med utrikesfödda familjer (Tornblad 2012)

Indexet består av två delmätt, låg inkomststandard och försörjningsstöd. Med barnfattigdom menas därför barn i familjer som har låg inkomststandard och/eller försörjningsstöd. Siffrorna hämtas från Statistiska centralbyrån (SCB). Måttet låg inkomststandard har utvecklats av SBC och beskriver om inkomsten räcker till nödvändiga utgifter som boende, mat och kläder. Försörjningsstöd utbetalas av landets kommuner som utgår från en av riksdagen fastställd riksnorm. Rädda Barnen menar att med dessa två delmätt fångar man in olika grupper och får ett bra mätinstrument (ibid).

3.4 Absolut och relativ fattigdom

Fattigdom kan definieras i absoluta tal och avse tillgång till materiella resurser, överlevnad och grundläggande behov, livets nödtröft. Förenta Nationernas definition är avsaknad av grundläggande behov som mat, kläder, bostad och tillgång till grundläggande utbildning och grundläggande sjukvård. Fattigdom kan också beskrivas i relativa mått, vilket innebär att gränsen bestäms i förhållande till inkomst och levnadsstandard i det samhälle man lever. Gränsen för fattigdom förändras och påverkas av hur standarden i samhället utvecklas. Inom EU refererar man till att inte ha ”de levnadsomständigheter som är allmänt förekommande i ett samhälle vid en viss tid” (Swärd 2012, s. 48).

För att fördjupa förståelsen av begreppen absolut och relativ fattigdom kan man reflektera över förhållandet att barn i ekonomisk utsatthet lever i ett samhälle präglad av överflöd, där möjligheten att konsumera är betydelsefull. Man kan också jämföra med hur drivkrafter för människors konsumtion kan beskrivas. Den första drivkraften syftar till att fylla grundläggande och nödvändiga materiella behov som mat, kläder, och boende. Den andra drivkraften bygger på behovet av tillhörighet och innebär en strävan att genom konsumtion

uppfattas och vara som andra, att inte avvika. Den tredje drivkraften, social distinktion, berör önskan om att skilja sig från mängden. Man vill visa att man inte är som alla andra utan istället som vissa andra som man själv valt att likna. De två sista drivkrafterna är mer knutna till konsumtionens symboliska dimensioner och till sociala jämförelser (Hjort 2012, Hjort 2004).

3.5 Barnfattigdom

Det finns en omfattande vetenskaplig kunskapsgrund som visar att fattigdom för barn ofta får negativa effekter. Det gäller både för det enskilda barnet och för det omgivande samhället. Förutom påfrestningen att som barn leva under ekonomisk knapphet finns ett starkt samband med att som vuxen dessutom oftare ha en sämre fysisk och psykisk hälsa, en lägre utbildningsnivå, mer behov av försörjningsstöd och högre risk för arbetslöshet (Angelin & Salonen 2012).

De flesta barn har fått det bättre men skillnaderna har blivit allt större. Utvecklingen de senaste tjugo åren har gått mot ökade inkomstskillnader. I perioder när vi får det bättre är det framförallt de som redan har det bra som får del av inkomstförbättringar (Salonen 2012).

I Rädda Barnens fördjupningsrapport *Välfärd, inte för alla* (2011) visas att effekten av den ekonomiska familjepolitikens insatser, dess fattigdomsreducerande förmåga, har minskat under mätperioden, som avser tiden från 1998 till 2009. Det gäller alla ersättningsformer men särskilt de behovsprövade bidragen, bostadsbidrag och underhållsstöd. Som exempel kan nämnas att underhållsstödet endast har ökat med 100 kronor sedan 1997. För barnhushåll som lever under knappa ekonomiska förhållanden är bidragen av största betydelse.

Davidsson (2010) gjorde en diskursanalys av hur begreppet utanförskap formulerades av den borgerliga alliansen inför riksdagsvalet 2006. Bland många fynd identifierade han att bidrag som något som kan lindra fattigdom utesluts ur diskursen. Snarast antyds ett motsatt orsaksförhållande, nämligen att människor är fattiga därför att de får bidrag. På så sätt utesluts möjligheten och tanken att minska fattigdom genom höjda bidrag.

3.6 Skam - värdighet

Angelin & Starrin (2012) lyfter fram att enligt forskare som Townsend och Lister kan man för att förstå fattigdom och vad den gör med oss inte bara se på materiell deprivation utan också på hur vi blir bedömda i det samhälle och den kultur där vi lever. Hur vi ser på oss själva beror framförallt på hur andra människor ser på oss, vilka attityderna är till fattigdom och

fattiga. Redan under 1700-talet beskrev nationalekonomen Adam Smith den bristande respekten för fattiga, hur omgivningen vände bort blicken från den fattige mannen och hur han skämdes över sin fattigdom. Pengar kom under kapitalismens framväxt att få allt större betydelse för anseende och status och var viktiga mätare för att värdera människor. Trots stora förändringar i samhället de senaste 250 åren, finns fortfarande en avsevärd samstämmighet när det gäller inställningen till rikedom och fattigdom. Då som nu åtnjöt den rike aktning och den fattige drabbades av missaktning. Många studier visar att känslor av skam, förnedring och förödmjukelse är vanliga bland dem som tar emot socialbidrag liksom bland arbetslösa (Angelin & Starrin 2012).

Innebörden av att vara socialbidragstagare når långt utöver en låg materiell standard. Det innebär ofta att vara i en socialt underordnad situation med förlust av värdighet och respekt. Förlusten av värdighet bidrar i hög grad till att fattigdom är svårt att uthärda (Angelin & Salonen 2012).

3.7 Medier - konstruktion av sociala problem

Loseke (2003) för fram betydelsefulla grupper som framställer anspråk i de sociala problemens kamp, forskare, experter, politiker, organisationer och de som arbetar inom media.

Medierna har fått ett allt större inflytande i samhället och möjlighet att påverka den allmänna opinionen. Hur de beskriver sociala problem har betydelse för hur problemen definieras och etableras. De har ett problemformuleringsprivilegium, vilket innebär att de har makt att avgöra vilka frågor som ska upp på dagordningen, agenda-setting. Medierna är också en viktig kanal för andra anspråksformulerare som vill påverka den allmänna opinionen och dess syn på sociala problem och hur de ska lösas (Pollak 2004).

Samhällsvetare har under senare år visat ett ökande intresse för hur socialpolitik, socialt arbete och sociala problem behandlas och framställs i medier. En viktig orsak till det är mediernas växande makt och betydelse och deras möjlighet att förmedla uttalanden från många olika anspråksformulerare. Det beror också på ett allt större intresse för den socialkonstruktionistiska forskningstraditionen, där samhällsproblem ses som socialt konstruerade genom att en del grupper i konkurrens med andra har makt att få gehör för sina definitioner. Intresset har förskjutits mot de processer som skapar idéer om vad sociala problem är och hur de ska åtgärdas (Blomberg et al 2004).

Medierna förmedlar inte bara olika bilder av verkligheten utan medverkar också till att föra fram och skapa sociala problem. Journalister kan vara primära anspråksformulerare och göra reportage och försöka övertyga om att en företeelse är ett socialt problem. De kan också vara sekundära anspråksformulerare och förmedla och paketera anspråk från andra, som forskare, organisationer och politiker (Loseke 2003, Jönson 2010).

Det finns tre viktiga skäl till att de som arbetar inom massmedier är betydelsefulla som anspråksformulerare för sociala problem. För det första når medierna en bred publik och har därmed möjlighet att få gehör för sina anspråk hos många. Vidare är publiken i en alltmer globaliserad värld beroende av det som medierna rapporterar, en viktig källa för information. Hur skulle vi annars kunna föreställa oss, bilda oss en uppfattning om och sovra i mängden av information, vilken för övrigt troligen inte nått oss utan media. Slutligen har media också möjlighet att påverka och forma hur publiken uppfattar och förhåller sig till det sociala problemet (Loseke 2003).

Medier är således en stor och betydelsefull arena för anspråksformulerare. Här försiggår de sociala problemens kamp för att fånga och övertyga publiken om att en företeelse är ett socialt problem. Anspråksformulerare som journalister, frivilligorganisationer, forskare och politiker behöver media för att få fram sina budskap och nå de som står högt i anspråkshierarkin.

Ett fenomen kräver en arena som medier för att synliggöras, men det är också viktigt hur det konstrueras för att uppmärksammas. Hur kan då anspråksformulerarna i medier göra för att påverka och forma hur publiken uppfattar och förhåller sig till det sociala problemet, en publik som inte utan vidare låter sig övertygas om problemets trovärdighet och betydelse? Här följer några strategier som jag har hämtat från Loseke (2003) och bedömer vara relevanta för min undersökning.

Anspråk som liknar och påminner om publikens egna erfarenheter, t ex att vara eller ha varit fattig, kan bli framgångsrika, eftersom det är en utgångspunkt för hur man bedömer olika företeelser. Anspråksformulerare kan också rikta in sig på de värderingar och attityder som delas av många i det kulturella sammanhang, där publiken finns, t ex att individen förväntas att själv ta ansvar för sin situation. Sociala problem liksom livet är mångfacetterade och inte enkla att förhålla sig till. En effektiv metod kan då vara att ignorera komplexiteten och mångfalden och nå framgång genom att istället förenkla och t ex ange en enda orsak eller lösning på ett problem.

En annan strategi, som Loseke kallar kulturell oro, är att inrikta sig på publikens ängslan för att ett problem kan medföra stora svårigheter i samhället. Framförallt gäller det de konsekvenser som är för handen här och nu.

Anspraak kan också vädja till publikens medlidande och förståelse för dem som har det bekymmersamt och tar skada, t ex barn som lever i ekonomisk utsatthet och ses som oskyldiga till den situation de befinner sig i. Loseke sammanfattar det så här: ”Morally good people are greatly harmed through no fault of their own.” (Loseke 2003 s. 79).

Studier som med statistiska beräkningar och siffror visar att många är utsatta ger inte alltid respons hos publiken. Att istället vädja till känslor genom berättelser om hur en enskild helst namngiven person har drabbats av ett socialt problem kan vara verksammare. Det kan få publiken att känna empati och tänka att det kunde ha varit jag (Loseke 2003).

4. Teoretiska utgångspunkter

4.1 Socialkonstruktionism

Då min uppsats handlar om att undersöka och analysera hur barnfattigdom konstrueras som ett socialt problem, har jag som min teoretiska utgångspunkt valt socialkonstruktionismen.

Utgångspunkten för socialkonstruktionismen är att verkligheten inte är en objektivt given sanning utan är socialt överenskommen och föremål för ständiga omförhandlingar (Jönson 2010). Loseke (2003) menar att dess intresse inte är den fysiska världen som sådan utan istället inriktar den sig på hur vi förstår vår värld.

Winther Jørgensen och Philips (2000) för fram att Burr beskriver och definierar socialkonstruktionism utifrån fyra premisser. För det första ska vi ha en kritisk inställning till den kunskap, som vi tar för given och betraktar som självklar. Verkligheten är en produkt av våra sätt att kategorisera världen. Vidare är vår kunskap om och syn på världen alltid historiskt och kulturellt formad, påverkad av var vi lever och i vilken tid. För det tredje skapas och konstrueras vårt sätt att uppfatta världen i sociala processer, i vardagens samspel med andra. Här bygger vi både upp gemensamma sanningar och kämpar om vad som är sant och falskt. Och slutligen sägs att konstruktionen av kunskap och sanning får konsekvenser för vår världsbild och därmed för vilka handlingar som är tänkbara och naturliga och vilka som är otänkbara. Burr menar också att språket är centralt och att våra tankar, känslor och erfarenheter är produkter av just språket (Winther Jørgensen och Philips 2000).

4.2 Socialkonstruktionism och sociala problem

“A social problem does not exist until it is defined as such” (Loseke 2003, s. 14).

Socialkonstruktionismen har slagit igenom stort inom samhällsvetenskaplig forskning och i synnerhet i analysen av sociala problem. Dess fruktbara bidrag till forskningen är intresset för själva görandet av sociala problem, hur vi kategoriserar, typifierar, indelar och tillskriver betydelser (Jönsson 2010).

Sociala problem kan definieras utifrån fyra kriterier. Problemet ska vara något som anses bekymmersamt och skadligt. Vidare ska det vara utbrett, möjligt att förändra, och också önskvärt att förändra. Sociala problem kännetecknas av oenighet. Även om man skulle vara överens om att problemet existerar, kan man ha olika synpunkter på orsaker, konsekvenser och lösningar (Loseke 2003).

Begreppet the social problems work använder Loseke (2003) och menar med det aktivitet för att konstruera fenomen som sociala problem. Eftersom världen har blivit mer komplex och svåröverskådlig och vi inte har någon egen erfarenhet av de flesta företeelser, är vi beroende av anspråksformulerare som kan göra olika fenomen begripliga.

Vi betraktar alltid omvärlden från vissa utgångspunkter, mer eller mindre medvetet. När vi analyserar hur ett socialt problem definieras och beskrivs, är det viktigt att reflektera över vilka perspektiv, som vi utgår från och tar för givna (Meeuwisse & Swärd 2002).

4.3 Claims-making – anspråksformulering

Jönsson (2010) beskriver hur startpunkten för forskning om sociala problem framträdde genom anspråksformulering, claims-making, i en artikel av Blumer skriven 1971. Det finns i samhället många tänkbara missförhållanden, men endast en del av dem får ställning som sociala problem. Genom kollektiva definitionsprocesser avgörs vilka förhållanden som får status som sociala problem, som existerande, skadliga och möjliga att åtgärda. Det behövs att grupper med inflytande i samhället identifierar och pekar ut dem. På vägen till accepterande passeras ett antal steg: uppkomsten av det sociala problemet, legitimering av företeelsen som ett socialt problem som kräver samhällsåtgärder, mobilisering av olika anspråksformulerare för att åtgärda problemet, definition av åtgärder på myndighetsnivå samt implementering av de officiella åtgärderna. Att en version av ett socialt problem blir allmänt accepterat kan således ge genomslag i form av ekonomiska satsningar och allmänhetens sympati (Jönsson 2010, Loseke 2003, Sahlin 2002).

Det finns således många tillstånd som skulle kunna uppfattas som sociala problem, men det är bara ett mindre antal som vinner de sociala problemens kamp, the social problems game. Spelarna är publiken, the audience, och anspråksformulerarna, the claims-makers. Målet är att övertyga om att det finns ett socialt problem och att det går att göra något åt det. Detta är avhängigt av hur publiken värderar anspråken, the claims, dess trovärdighet och betydelse. Vissa anspråksformulerare, som forskare, experter, olika organisationer, politiker och människor som arbetar inom massmedier, har större trovärdighet och därmed förmåga att vinna publiken. Barn och fattiga människor är exempel på grupper, vars anspråk ignoreras eller värderas lågt. När det gäller publiken finns där också en hierarki, alla är inte lika viktiga att nå fram till med budskapet utan vissa kan betyda mer, som politiker och forskare (Loseke 2003).

5. Metod och material

Min undersökning har inriktningen att analysera hur barnfattigdom konstrueras som ett socialt problem i medier utifrån en socialkonstruktionistisk ansats. Jag har valt ut fyra tidningar och analyserat innehållet i ledare, nyhets- och debattartiklar samt krönikor. Mitt material, som omfattar 40 artiklar, har samlats in under tiden den 16 januari – 15 februari 2013. Valet av tid hänger samman med att den 16 januari sände SVT Uppdrag granskning, ett program som handlade om just barnfattigdom. Jag räknade med att programmet skulle ge upphov till debatt och generera ett stort antal artiklar.

5.1 Urval

Mitt material är hämtat från tre dagstidningar, Svenska Dagbladet (obunden moderat), Dagens Nyheter (oberoende liberal) och Dala-Demokraten (fristående socialdemokratisk) samt en kvällstidning, Aftonbladet (obunden socialdemokratisk). Det finns således bara en kvällstidning i urvalet. Här vill jag nämna något om vad som utmärker kvälls- respektive dagstidningar. Kvällspressen anses vara mindre seriös och allsidig i jämförelse med dagspressen. Jag har emellertid haft utgångspunkten att i mitt urval ha tidningar med olika politisk beteckning för att få en större spridning av åsikter i materialet.

Vid sökningen använde jag sökorden barnfattigdom, fattigdom, fattigdom + barn och hämtade min empiri från valda tidningars hemsidor. Eftersom jag vid sökningen på

hemsidorna fann ett stort material att analysera, har jag inte sökt på annat sätt. Det kan ses som en brist, men jag har inte haft som målsättning att kunna generalisera mina resultat utanför min undersökning.

Viktigt är att vara medveten om att de problemperspektiv som identifieras utgör främst mina konstruktioner och att jag inte kommer att kunna dra några generella slutsatser. Min beskrivning av verkligheten är således sociala konstruktioner (Jönson 2010).

Den tidpunkt jag valde har haft betydelse för mängden artiklar och aktiviteten i media kring fenomenet barnfattigdom. Sökningen har resulterat i 40 artiklar att analysera. Påpekas skall att 39 av artiklarna publicerades fram till den 30 januari och redan efter en vecka hade 34 artiklar publicerats.

För att få en bild av intresset och aktiviteten i media om barnfattigdom före och efter min undersökningsperiod har jag översiktligt tittat på hur många artiklar som publicerades om barnfattigdom under tre månader före och tre månader efter min söktid. Jag har undersökt aktiviteten i samma urval av tidningar som min empiri. Resultatet visade att under perioden före min undersökning, 16 november - 15 januari, publicerades 12 artiklar om barnfattigdom. Av dessa artiklar var 10 publicerade i december i samband med julhögtiden. Perioden efter min undersökning, 16 februari - 15 maj resulterade i tre artiklar om barnfattigdom.

Jag vill också ta upp att mitt material är hämtat från tre dagstidningar och en kvällstidning och att resultatet har påverkats av valet av empiri. Om jag t ex hämtat min empiri från sociala medier som twitter, facebook eller bloggar hade resultatet kunnat bli annorlunda.

5.2 Problemperspektiv

Jag utgår från en socialkonstruktionistisk grund och har vid analysen av min empiri använt perspektivanalys. Det är ett verktyg innehållande problemkomponenter med vars hjälp jag har kodat och analyserat mitt material för att identifiera och diskutera olika problemversioner av sociala problem. Det som studeras är problemperspektiv, förklarande paket av resonemang om problemets karaktär, orsaker, konsekvenser, lösningar, anspråksformulerare samt retoriska grepp. Att klarlägga eller bena upp beskrivningar med hjälp av analyschemat gör det möjligt att besvara forskningsfrågor och sedan gå vidare med analys av problemperspektivens olika betydelser. De problemperspektiv som jag har identifierat är i första hand mina egna konstruktioner och generaliseringar kan inte göras utanför min undersökning (Jönson 2010).

5.3 Tillvägagångssätt

Jag har kodat mitt material utifrån sex av de problemkomponenter som ingår i perspektivanalysen. För att underlätta arbetet har jag vid läsningen av artiklarna använt överstrykningspennor i olika färger och markerat i texten med utgångspunkt från analys-schemat.

Vid kodningen delas empirin upp i många mindre delar med hjälp av olika problemkomponenter. Utifrån syfte och frågeställningar har jag alltså valt att vid kodningen av min empiri använda sex av de problemperspektiv, teman, som finns i Jönsons (2010) analys-schemat. Här följer en beskrivning av de teman, som har styrts mitt analysarbete.

- Karaktär och definition: Hur karaktäriseras och beskrivs barnfattigdom? Hur ser det oönskade nuläget ut? Vad är problemets kärna?
- Konsekvenser och omfattning: Hur ser konsekvenserna av barnfattigdom ut? Vilka skador och bekymmer förs fram?
- Orsaker: Vad beror barnfattigdom på? Individuella eller strukturella förklaringsmodeller?
- Lösningar: Vilka förslag om motåtgärder och lösningar förs fram? De kan betraktas som anspråksformuleringens kärnfråga. Kravet om åtgärder är ofta själva anspråket.
- Anspråksformulerare: Vilka är anspråksformulerarna i debatten? Har vissa större utrymme än andra? Vem vänder de sig till? Vilka är frånvarande?
- Retoriska grepp: Vilka retoriska grepp används för att styrka beskrivningarna och fånga publikens uppmärksamhet?

5.4 Tillförlitlighet – reliabilitet och validitet

Vid val av metod ska man fundera över om den är tillförlitlig och då tänker jag på metodens reliabilitet och validitet. Reliabiliteten avser precisionen i mätverktygen och om man då kan uppnå samma resultat vid nya mätningar vid andra tillfällen. Validitet avser om man verkligen mäter det man planerade att mäta. Båda begreppen har sitt ursprung i kvantitativ forskning. I en kvalitativ studie som denna, där man undersöker en företeelse i sitt sammanhang, sin kontext, kan andra begrepp som tillförlitlighet vara mer användbara. Inom socialkonstruktivistisk forskning är utgångspunkten att verkligheten inte är en objektivt given sanning utan just socialt konstruerad och föremål för ständiga omförhandlingar (Bryman 2011, Jönson 2010).

Hur tillförlitliga är då mina resultat? Utifrån mitt syfte och mina forskningsfrågor har jag undersökt hur barnfattigdom konstrueras som ett socialt problem inom ett urval av tidningsmedier under en avgränsad tid. Jag har satt mig in i tidigare forskning med relevans för min undersökning och använt socialkonstruktionistisk teori för att belysa och analysera texterna. Min strävan har varit att vara noggrann i beskrivningen av hur jag har gått till väga för att göra det möjligt att både följa och upprepa undersökningen. I min empiri är det just de aktuella anspråksformulerarnas utsagor och syn på barnfattigdom, som är källan till mina analyser. Det är därför inte möjligt att använda deras utsagor för att dra generella slutsatser utanför min undersökning. Tillförlitligheten påverkas också av min förförståelse och begränsningar i form av subjektiva tolkningar och slutsatser.

Jönsson (2010) tar upp vikten av att iaktta några förhållningsregler när man gör en socialkonstruktionistisk analys. Man ska vara tydlig, öppen och ärlig för att läsaren ska kunna värdera underlaget för slutsatserna. Vidare ska man förhålla sig symmetriskt vid analysen av utsagor och uppgifter som är likartade. Slutligen ska man när det gäller anspråk fundera över om det som jag beskriver ger en sannare bild än någon annans bild. Istället är det förvisso så att mitt anspråk inte kan avse mer än versioner av hur sociala problem presenteras av olika anspråksformulerare och i olika sammanhang.

5.5 Förförståelse

Alla har vi någon typ av förförståelse, vunnen antingen teoretiskt eller genom egen erfarenhet. Förförståelsen påverkar vår tolkning i forskningsprocessen och det är därför viktigt att reflektera över den och bli medveten om vad man tar för givet (Aspers 2007).

Jag har kommit i kontakt med barnfattigdom genom att ta del av debatten i media, inte minst de senaste 2 - 3 åren. Som socialsekreterare har jag träffat många barnfamiljer som ansökt om ekonomiskt bistånd. Det var svårt för mig att undvika att bli personligen berörd av de förhållanden som många av familjerna levde under.

Vidare ska jag vara uppmärksam på att begreppet är politiskt kontroversiellt, att det finns en tydlig ideologisk skiljelinje. Därmed finns en risk att jag kan ta ställning utifrån min egen politiska hemvist, vilket kan påverka analys och slutsatser. Därför kan man säga att hur jag förstår världen kommer att påverka resultatet av uppsatsarbetet och att det jag kommer fram till är sociala konstruktioner.

Jag har ambitionen att försöka hålla en neutral attityd till mitt material och inte lägga egna värderingar i analysen. Jag är dock medveten om att mina tidigare erfarenheter som socialsekreterare liksom min förförståelse inom området påverkar min objektivitet.

5.6 Etiska aspekter

Utgångspunkten för Vetenskapsrådets forskningsetiska principer är individskyddskravet, som kan delas in i fyra kategorier, informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 1990). Som jag har bedömt det innebär inte kraven i relation till min undersökning några etiska dilemman. Tidningsartiklarna som jag har använt mig av som forsknings-underlag finns redan publicerade och är tillgängliga för allmänheten. De etiska övervägandena blir därför betydligt enklare då materialet redan är offentligt. Det omfattar inte heller känsliga uppgifter om enskilda personer.

Som forskare har man makt att kategorisera och benämna utsatta grupper och fenomen. Även om man som forskare försöker förhålla sig neutral till sitt ämne så påverkas man av inlärd kognitiva mallar, kategorier och typberättelser. Omvärldens syn på kontroversiella och omdebatterade samhällsproblem kan man inte bli helt fri ifrån. När man skriver om och forskar kring utsatta grupper är det särskilt viktigt att ha en ständig pågående etisk reflektion som del i forskningsarbetet. Det är också angeläget att ha i åtanke att begrepp som utsatt och utsatthet inte är några vetenskapliga begrepp utan det är vardagligt och oprecist och innehåller föreställningar om vad som är normalt och onormalt. Det kan också verka stigmatiserande (Andersson & Swärd, 2008).

6. Analys

Jag har delat in min analys i två steg. Först har jag gjort en genomgång av de 40 artiklar, som ingår i textmaterialet, och kodat det utifrån sex av komponenterna i perspektivanalysen. Komponenterna eller problemperspektiven, vilka jag har redogjort för under avsnittet om metod och material, utgörs av karaktär, konsekvenser, orsaker, lösningar, anspråksformulerare och retoriska grepp. För att uppnå syftet med min uppsats har jag därefter gjort en sammanfattande analys kring hur barnfattigdom konstrueras som ett socialt problem i mitt material. I analysen använder jag mina teoretiska utgångspunkter samt det som jag har redogjort för under avsnitt 3 Tidigare forskning.

Tilläggas kan att anspråksformuleringarna i materialet nästan utan undantag nämner eller utgår från Uppdrag granskningens program om barnfattigdom för att sedan klarlägga hur man själv ser på fenomenet. Programmet har varit en kraftfull igångsättare för den efterföljande debatten, vilken blev kortvarig men intensiv. Programmet Uppdrag granskning ingår inte i min empiri utan har rollen som bakgrund. Däremot ingår den efterföljande debatten mellan programledaren Janne Josefsson och Professor Tapio Salonen i SvD så den publicerades under mätperioden

6.1 Första steget - resultatredovisning

Efter genomgång av artiklarna med hjälp av problemperspektiven i perspektivanalysen följer en beskrivning av de olika representationer av fenomenet barnfattigdom, som kom fram i mitt material. Jag har under varje tema exemplifierat med citat från materialet. Först följer en kort sammanfattning av hur debatten såg ut.

6.1.1 Hur såg debatten ut?

Debatten började efter Uppdrag granskningens program om barnfattigdom. Under de första två veckorna efter att programmet sänts, publicerades 39 av de 40 artiklarna. Redan under den första veckan fanns 34 av dem införda. Det var således en kort och intensiv period, som i mycket präglades av att man reagerade mot de synpunkter som Uppdrag granskning framförde.

Av de anspråksformulerare som medverkade var det journalister, verksamma i de undersökta tidningarna, som dominerade med att stå bakom 23 av artiklarna (ledare, nyheter, krönikor och debatt). Frivilligorganisationerna hade skrivit sex artiklar, politiker fem, ”debattörer” tre och forskare tre.

Av de 35 citaten härrör sjutton, knappt hälften, från journalister. Av de 40 artiklarna är 22 stycken, drygt hälften, författade av journalister. I förhållande till antalet artiklar borde antal citat från journalister därför varit några fler. En orsak till det lägre antalet citat från journalister är att två av deras artiklar var rena nyhetsartiklar och behandlade samma ämne, nämligen att Bris släpper begreppet barnfattigdom. Vidare återkommer i en del av artiklarna argument påminnande om varandra.

Jag vill lyfta fram att jag i min undersökning inte har tagit del av synpunkter på sociala medier som twitter, facebook och bloggar, förutom att två av de undersökta artiklarna återgav några inlägg på twitter. Resultatet av min undersökning kunde kanske då ha blivit annorlunda.

6.1.2 Karaktär och definition

Media är en stor och betydelsefull arena för konstruktionen av sociala problem genom att påverka hur publiken uppfattar och förhåller sig till problemet (Loseke 2003).

Fattigdom kan definieras i absoluta tal och mäter tillgång till materiella resurser som bostad, mat och kläder liksom grundläggande utbildning och sjukvård. Den kan också definieras i relativa mått där gränsen bestäms i förhållande till inkomst och levnadsstandard i det samhälle man lever i och påverkas av hur standarden i samhället utvecklas. Begreppen har jag redogjort ytterligare för i avsnitt 3.4 Absolut och relativ fattigdom.

Det finns olika sätt att karaktärisera och definiera fattigdom och meningarna är delade om hur det ska göras. Det finns en skiljelinje som har betydelse för hur man talar om problemet och hur det kan hanteras. Uppdrag granskning letade efter fattiga barn som hungrade och frös med följd att begreppen absolut och relativ fattigdom diskuteras livligt i materialet. En majoritet av anspråksformuleringarna i empirin ställer sig inte bakom programmets bild av fattigdom utan den ses som otillräcklig i ett land som Sverige.

Politikerröster från Miljöpartiet ställer retoriska frågor, som fångar in hur de vill karaktärisera barnfattigdom, att den inte är absolut utan relativ. Anspråksformuleringarna är riksdagsmän och de kan påverka och ha inflytande på hur problemet kommer att hanteras på nationell nivå.

Kan man vara fattig trots att man inte svälter, trots att man inte fryser eller trots att man har en mobiltelefon? Kan man vara fattig om man lever i ett välfärdsland som Sverige? (Gustav Fridolin och Magnus Ehrencrona, riksdagsledamöter Miljöpartiet, *Vi lovar att fortsätta prata om barnfattigdom*, Aftonbladet 2013-01-18)

BRIS, som liksom Rädda Barnen och Majblomman, fick stå till svars i programmet för sin kampanj, vill i sitt inlägg förtydliga och beskriva sin syn på absolut och relativ fattigdom.

Det är ett faktum att det finns barn som inte har kläder som är varma nog om vintern, går i trasiga skor och inte har mat så det räcker i kylskåpet. Men när vi talar om den relativa fattigdomen handlar det snarare om att inte ha möjlighet att leva sitt liv efter sin fulla potential, på samma villkor som andra i det samhälle de befinner sig i (Kattis Ahlström, generalsekreterare BRIS, *Ynkligt av Josefsson att vända barnen ryggen*, Aftonbladet 2013-01-17)

Många studier visar att känslor av skam, förnedring och förödmjukelse hör samman med fattigdom och beroende av andra. Viktigt att lyfta är att hur vi ser på oss själva framförallt beror på hur vi blir bedömda av andra, vilka attityderna är i det samhälle som vi lever i (Angelin och Starrin 2012).

BRIS kritiserar i två inlägg för beslutet att inte längre använda begreppet barnfattigdom. De bemöter kritiken med att det beror på att det är barnen som inte vill bli kallade fattiga och att det dessutom är ett beslut som fattades redan under fjolåret. I citatet lyfts att barnen inte själva har valt sin livssituation, är oskyldiga och utan ansvar för situationen. Det är ett anspråk som kan övertyga publiken om att barnen förtjänar medkänsla och sympati. Här beskrivs den skam som hör samman med fattigdom, något som också många studier visar.

Barnens känslor av skam, ensamhet och sorg är samma oavsett kontinent [---]. De vill inte kallas fattiga. Det är ett stigmatiserande begrepp, det cementerar barnet i en livssituation som barnet själv inte valt och har mycket svårt att förändra (Cecilia Nauclér, presschef BRIS, *Barnen vill inte bli kallade fattiga* SvD 2013-01-21)

Det finns en viktig poäng i hur BRIS resonerar. Hur sociala problem konstrueras i samhället, inte minst i media, har också inflytande på hur de drabbade ser på sin situation (Angelin och Starrin 2012).

En glimt av vad som skrevs på twitter framgår genom citat från en av de undersökta artiklarna. Ledarskribenten i Aftonbladet beskriver ett inlägg som frontalangrepp, ett ord som hämtat från strid och krig. Inlägget speglar den tudelning som återkommer och som utmärker attityderna till fattigdom.

På nätet hängde flera borgerliga politiker på. Mest uppseendeväckande var kanske Gunnar Axén, moderat ordförande i socialförsäkringsutskottet och alltså partiets talesperson i dessa frågor. På Twitter gick Gunnar Axén till frontalangrepp på Rädda Barnen och kallade deras mått på barnfattigdom "värdelöst". [---] KD:s presschef Johan Ingarö skrev: Detta är vi några som har hävdat ett bra tag. Bra att (uppdrag) granskning granskar! (Anders Lindberg, ledarskribent, *Fattiga barn och högerpopulism*, Aftonbladet 2013-01-17)

Här följer utdrag ur Tapio Salonens slutreplik i debatten med Janne Josefsson på SvD Opinion. Den tar kort upp vikten av att hålla isär hur barnrättsorganisationerna agerat och själva sakfrågan, d v s var forskningen om barnfattigdom står idag. Anspråksformuleraren

använder strategin att förtydliga och förenkla genom att lyfta fram vad som är sakfrågan. En fråga är om han på så sätt kan nå och övertyga publiken om barnfattigdomens karaktär.

Min poäng är att man måste skilja mellan programmets rättmätiga granskning av barnrätts-organisationernas ageranden och själva sakfrågan; att det finns barn i ekonomiskt utsatta hushåll och att det måste förstås utifrån en ökad ojämlikhet bland barnfamiljerna i Sverige. [...] UG:s snäva vinkling riskerar därmed att vilseleda tittarna att tro att det inte finns barn i Sverige som växer upp under ekonomiskt utsatta villkor (Tapio Salonen, professor i socialt arbete Malmö högskola och ansvarig för Rädda Barnens årsrapporter, *Josefsson valde bort en nyanserad bild*, SvD 2013-01-23)

Ett nästan frånvarande perspektiv i materialet är situationen för de allra fattigaste, nämligen barn till asylsökande, gömda och papperslösa. De nämns bara en gång.

Det blir en skev debatt om barnfattigdom om man använder statistik som osynliggör denna grupp barn som idag är en del av det svenska samhället. (Oscar Fredriksson, ordförande i stiftelsen Röda Korsets Center för torterade flyktingar *Glöm inte de allra mest utsatta barnen*, SvD 2013-01-17)

Loseke (2003) skriver att ett anspråk, som kan övertyga publiken om att ett tillstånd kan uppfattas som ett socialt problem, är att offret är oskyldigt, utan egen skuld. Anspråket väddar till publikens medlidande och förståelse för dem som har det bekymmersamt och riskerar att ta skada, t ex barn som lever i ekonomisk utsatthet.

Överlag konstruerar anspråksformuleringarna barnfattigdom i Sverige som ett socialt problem som utgår från förhållandena här och är skilt från hur barn kan ha det i fattiga länder. En strategi i de sociala problemens kamp är att få publiken att förstå att de utsatta är oskyldiga, att de är offer värda sympati och medkänsla. Publiken är mer benägen att se och karaktärisera barn som värdiga, men föräldrarna behöver inte alls omfattas av samma känsla. Det är kanske den springande punkten, kärnpunkten: att de värdiga, de fattiga barnen, riskerar att konstrueras som en del av de ovärdigas skara, de fattiga familjerna.

6.1.3 Konsekvenser och omfattning

Loseke (2003) tar upp begreppet kulturell oro för att beskriva hur människor i ett samhälle oroar sig för företeelser som innebär eller kan innebära stora bekymmer. Hon pekar särskilt på

benägenheten att oroa sig mer för nuet. Anspråksformulerare kan få gehör för sina anspråk hos publiken om man lyckas beskriva dem väl och väcka just den kulturella oron. I materialet beskriver anspråksformulerarna allvarliga konsekvenser, som kan inträffa om man inte gör något åt problemet. Man tar upp de växande klyftorna i samhället, förändrade attityder och inte minst hur man i framtiden kan påverkas av att ha växt upp i fattigdom.

I ett överflödssamhälle där möjligheten att konsumera är betydelsefull för hur människor uppfattar och jämför sig med andra, är risken stor för uteslutning, när man inte kan konsumera på samma villkor. Det handlar om en strävan att vara som alla andra att inte avvika, viket är svårt när man lever i ekonomisk utsatthet (Hjort 2012, Hjort 2004).

Jag inleder med några anspråksformulerares beskrivning av konsekvenserna i vardagen.

[---] har svårt att alltid sätta ordentligt med mat på bordet. Man kan inte åka på semester varje år [...] kan inte ge sina barn nya kläder, utan de får nöja sig med nedärvda [...] kan inte lägga 300 kronor på en skidresa [...] får hoppas att barnet inte känner sig alltför utanför när klasskompisar kommer tillbaka och pratar om sportlovet (Julia Finnsjö, Niclas Persson och Erik Lindman-Mata, Miljöpartiet, *Ett svek av BRIS att överge begreppet barnfattigdom*, SvD, 2013-01-17).

[...] vad det blir för konsekvenser av att leva i ett materialistiskt samhälle utan att själv äga någonting (Erika Hallhagen, journalist, *Max Peezay rappar om sin fattiga barndom* SvD 2013-01-20).

Men fattigdom handlar också om risken att bli utestängd från ett normalt liv [...] ha tillgång till en dator och internet [...] en mobiltelefon [...] För att kunna göra läxorna måste du ha en dator (Malin Krutmeijer, journalist, *Uppdrag granskning borde ha läst på*, Aftonbladet 2013-01-16).

Anspråksformulerarna gestaltar de långsiktiga konsekvenserna av att i leva ekonomisk utsatthet och vädjar till publikens oro för att problemet kan medföra stora bekymmer i samhället.

Sanningen att fattiga barn som inte blir sedda av oss vuxna blir morgondagens vilsna byten för samhällets destruktiva krafter, gäng, kriminalitet, självskadebeteende eller extremism (Johan Oljekvist, vd Fryshuset, *Vi möter de hungrande barnen*, SvD, 2013-01-17)

Fattigdom handlar inte bara om skor, eller svält. Som författare är jag intresserad av det långsiktiga slitaget av fattigdom. Vad innebär det att leva med lite pengar under lång tid, i ett land som Sverige? (Susanna Alakoski, debattör och författare, *Alla fattiga barn går inte i trasiga skor*, DN 2013-01-17)

Men det är inte säkert att publiken kommer att bekymra sig över konsekvenser som ligger längre fram i tiden, att de verkligen vill satsa tid och energi på problem som ännu inte krävt några offer. Något som effektivare kan övertyga publiken är istället konstruktionen av vilka oroande konsekvenser som föreligger här och nu eller mycket nära i tiden; kanske i form av upplopp i förorten. Samma gäller också för följande citat, där en mörkare framtid gestaltas i ett samhälle med allt större klyftor och likgiltighet inför andras utsatthet.

Det som pågår är en form av avhumanisering där fattiga, hemlösa, sjuka och arbetslösa allt mer framställs som en sämre form av människor. Som moraliskt defekta. [...] Klyftorna börjar bli så stora att vi får svårt att se oss själva i andra (Anders Lindberg, ledarskribent, *Fattiga barn och högerpopulism*, Aftonbladet 2013-01-17)

[---] om de fattiga i Sverige verkligen är fattiga nog. Om de har det tillräckligt jävligt för att förtjäna sympati från oss andra, vi som har det bra (Gustav Fridolin och Magnus Ehrencrona, riksdagsledamöter Miljöpartiet, *Vi lovar att fortsätta prata om barnfattigdom*, Aftonbladet 2013-01-18)

Anspråksformulerarna konstruerar konsekvenserna av barnfattigdom som att utestängas från det samhälle man lever i, att avvika från hur andra barn har det. Vardagen blir annorlunda, när man inte har samma möjligheter att konsumera viktiga saker som kläder, bra och tillräcklig mat, busskort, entréavgifter, skolutflykter, mobiltelefon och dator. Långsiktigt ser anspråksformulerarna faror i att barn kan bli morgondagens offer för destruktiva krafter. Ökande klyftor kan innebära att attityder till fattigdom förändras mot en ökad likgiltighet och okänslighet för dem som har det sämre.

6.1.4 Orsaker

När det gäller orsaker till fattigdom, och därmed i förlängningen dess lösningar, anges dels individorienterade och dels strukturella förklaringar. Swärd (2012) skriver om Walter Korpis modell från 1971 vilken beskriver tre olika orsaksfaktorer: grundläggande (klassamhällets

ojämlika fördelning), betingade (kön, ålder och uppväxt) och utlösande (sjukdom och arbetslöshet).

Motsättningar blir ofta synliga i diskussioner om orsaker, inte minst som här när problemet är omdiskuterat. I det insamlade materialet märks denna spänning, ideologiska skiljelinjer, hos flera anspråksformulerare. Den politiska dimensionen är tydlig. Väl att märka tar de flesta anspråksformulerarna ställning för strukturella förklaringar.

Historiskt har frågan om det är ”de fattiga” eller ”fattigdomen” som är problemet diskuterats. Personlig misskötsamhet och svaghet som grund för fattigdomen eller samhällsliga strukturer? (Susanna Alakoski, författare och debattör, *Alla fattiga barn går inte i trasiga skor*, DN 2013-01-17)

Aktiva i Unga Örnar vill att det enskilda barnet ska lyftas fram oavsett orsak till föräldrars utsatthet, där en utlösande faktor kan vara sjukdom eller arbetslöshet.

Barnfattigdom handlar om att barn får bära och ta ansvar för föräldrarnas utsatthet. Unga Örnars perspektiv är att barnets bästa måste stå i centrum [---] (Lenita Karlsson & Anders Östberg, Unga Örnars Riksförbund, *Jämlika barn leka bäst*, Dala-Demokraten 2013-01-30)

En grundläggande orsaksfaktor som klassamhällets ojämlika resursfördelning med ökande klyftor som följd förs fram av en debattör i Aftonbladet, av politiker från Miljöpartiet och ledarskribenten i Dala-Demokraten.

Ovanifrån har man sedan länge berättat historier om att fattiga egentligen inte finns, utan bara är en konsekvens av lathet eller egoism. [---]. Jag hade velat se en vänster som lyckades förklara att fattigdom inte är något man som enskild väljer, utan något som skapas i ett orättvist samhälle (Torun Carrfors, debattör i Aftonbladet, *Var är politiken för de fattiga, Löfven?* Aftonbladet 2013-01-24)

Men i nuläget har vi en regering som ignorerar de ökande klyftorna i samhället (Julia Finnsjö, Niclas Persson och Erik Lindman-Mata, Miljöpartiet, *Ett svek av Bris att överge begreppet barnfattigdom*, SvD 2013-01-17)

Men fattigdomen finns där för att fördelningspolitiken har upphört! (Göran Greider, ledarskribent, *Janne Josefsson vet icke vad han gör*, Dala-Demokraten 2013-01-17)

I en replik på ett inlägg från BRIS framför den moderate riksdagsledamoten att individen har en fri vilja och ett eget ansvar och menar att det snarare är föräldrar som inte prioriterar sina barns behov. Han tillhör det fåtal som förespråkar en individorienterad förklaring till barnfattigdom. Orsaken till fattigdom finns alltså hos den fattige, hos föräldern som lägger sina pengar på missbruk och inte tar ansvar för sina barn. Det kunde också ha varit t ex arbetsvilja eller slarv som åberopades som orsak.

Sverige har världens mest omfattande ekonomiska trygghetssystem, till den grad att det ofta inte lönar sig att arbeta. Problemet handlar inte om att bidragen är för låga, vilket förespeglats i debatten av de som haussat barnfattigdomen, utan att föräldrar som trots samhällets stöd väljer att prioritera bort sina barn, ofta till förmån för sitt eget missbruk (Fredrik Schulte, riksdagsledamot Moderaterna, Replik på inlägg från BRIS, *Bris ta ansvar för er kommunikation*, Aftonbladet 2013-01-18)

Krönikören i SvD tycker att Sverige under de sista tio åren förvandlats till ett klassamhälle och alltmer börjar likna ”ett egoistiskt skräckexempel i fritt fall”. Han ironiserar över stridsropet om fri vilja och eget ansvar och föreslår att barn nu bör se till att välja sina föräldrar med omsorg.

De sämre bemedlade får skylla sig själva” var kanske förra årets mest obehagliga politiska stridsrop. Men nu tar vi väl det ännu ett litet steg längre och ersätter det med ”se för tusan till att välja dina föräldrar med största möjliga omsorg ” (Andres Lokko, journalist, musikkritiker och krönikör i SvD, *Sverige är ingen förebild längre*, SvD 2013-01-20)

Sammantaget framträder en bild av att anspråksformulerarna konstruerar orsakerna till barnfattigdom som strukturella och ser det som ett ansvar för samhället. De lyfter att det är samhället som har sviktat i stöd och hjälp till de som lever i ekonomisk utsatthet.

6.1.5 Lösningar

Fattigdom är ett politiskt kontroversiellt begrepp som inverkar på hur vi uppfattar barnfattigdom. Hur vi definierar begreppen och formulerar orsaker påverkar valet av lösningar. Förslag om åtgärder och lösningar kan betraktas som anspråksformuleringens kärnfråga. Kravet om åtgärder är ofta själva anspråket (Jönson 2010).

Anspråksformuleraren från Folkpartiet liksom krönikören i SvD för fram liberala tankar om att samhället ska lämna stöd och hjälp så att familjer och individer får verktyg för att själv ändra sin situation.

[---] de barn som är ekonomiskt utsatta och som behöver samhällets stöd. [---]. Folkpartiet i Stockholm har tagit fram ett program för att motverka barnfattigdom som bland annat handlar om garantier för snabb budgetrådgivning till barnfamiljer, fler sommarjobb till barnfamiljer, internetuppkoppling i försörjningsstödsnormen bland annat just sådant som medverkar till att ge familjer, barn och ungdomar verktyg till att själva förändra sin situation (Ann-Katrin Åslund, Folkpartiet, ordf. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, *Våga kalla saker vid dess rätta namn*, SvD 2013-01-18)

Det finns inga fattiga barn, bara fattiga föräldrar. Därmed består hjälpen i allmänna åtgärder inom vanliga politikområden: arbetsmarknad, integration, utbildning, skatter och hälsa (Roland Poirier Martinsson författare och krönikör, *Klart att relativ fattigdom känns*, SvD 2013-01-28)

Politikern från Vänsterpartiet i Leksand vill också på nytt upprätta det sociala skyddsnätet vid bl. a sjukdom och arbetslöshet.

Det är dags att sluta förneka att barn i Sverige lever i fattiga familjer och istället se till att avskaffa barnfattigdomen. Det gäller jobb och utbildning så att arbetslösa kan ta de jobb som kommer och övergripande reformer för att återupprätta det sociala skyddsnätet som en återuppbyggd sjukförsäkring och en fungerande A-kassa (Kajsa Fredholm, Vänsterpartiet i Leksand, *Barnfattigdom existerar*, Dala-Demokraten 3013-01-22)

Barnrättsorganisationerna har ropat allt högre för att få fram sitt budskap i de sociala problems kamp. Debattören för fram att de inte kan göra något åt orsakerna och ser som lösning en politik där resurserna fördelas mer rättvist.

För barnfattigdomens orsaker är inget som dessa organisationer kan göra något åt. Vad barnen och deras föräldrar behöver är riktig fördelningspolitik. Men har man som uppdrag att livnära sig på utsatta barn är konsekvensen att man måste ropa högre och högre, vilket Josefsson har en poäng i men tappade bort (Daniel Suhonen, journalist och debattör, *Barnfattigdomen: Politiker - var är ni när ni behövs?* Aftonbladet 2013-01-24)

Anspråksformulerarnas lösning på barnfattigdom är framförallt åtgärder inom den samhälleliga sfären, som åtgärder inom de vanliga politikområdena och att på nytt få det sociala skydds nätet att fungera väl.

6.1.6 Anspråksformulerare

Här kan man skilja mellan utsagens anspråksformulerare, de som texten handlar om, och utsägandets anspråksformulerare (Jönson 2010). Utsagens anspråksformulerare, de fattiga barnen, kommer inte själva till tals i materialet. Barns synpunkter har inte samma tyngd utan de är en grupp som inte brukar höras i debatten. Barnfattigdom är ett socialt problem som istället debatteras och konstrueras av andra anspråksformulerare (Loseke 2003).

Vilka är nu anspråksformulerarna i spelet om att konstruera barnfattigdom som ett socialt problem? Uppdrag granskning har varit en kraftfull igångsättare som fått övriga anspråksformulerare ut på arenan och också stått för en av debattartiklarna. I materialet finns journalister, frivilligorganisationer, politiker, forskare, debattörer, ledarskribenter och författare. Från riksdagen hörs endast ledamöter från Miljöpartiet och Moderaterna. Övriga politiker i debatten är lokalpolitiker från Folkpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Undantaget är de två artiklar som tar upp inlägg på twitter. Där citeras två riksdagsledamöter, båda moderater, och en medlem i regeringen, kristdemokrat. I övrigt är värt att notera att frånvarande anspråksformulerare i materialet är regeringsföreträdare liksom företrädare för Socialdemokraterna. De saknades också, när jag översiktligt undersökte aktiviteten i mitt medieurval under tre månader efter min undersökningsperiod.

Politikerna var som vanligt någon annanstans. Är inte det, det riktigt intressanta egentligen? (Daniel Suhonen, journalist och debattör, *Politiker – var är ni när det verkligen behövs?* Aftonbladet 2013-01-24)

Flera anspråksformulerare lyfte att Rädda Barnen, BRIS och Majblomman gjort fel, men många ursäktade deras agerande. En anspråksformulerare uttryckte det som att de hade ropat allt högre för att kunna göra sig hörda. När de hade svårt att få gehör ledde det till att de överdrev sina anspråk för att fånga publikens uppmärksamhet och få fram sitt budskap.

Många gånger upplever man en frustration över att intresset för barnfrågor är så lågt och då finns en uppenbar risk att man tar till det värsta för att få folk att lyssna. [...] att spetsa till formuleringarna är inte samma sak som att fara med ren osanning (Kattis

Ahlström, generalsekreterare, BRIS, *Ynkligt av Josefsson att vända barnen ryggen* Aftonbladet 2013-01-17)

Rädda barnen, Majblomman och Bris är organisationer som i ett allt hårdare samhällsklimat skrikit sig blåa medan klassklyftorna växt [...] När ingen lyssnade tog man till vad man hade. Begreppet barnfattigdom är satt för att väcka empati och avsky inför den ökande ojämlikheten. Egentligen är begreppet en återvändsgränd. Ett sätt att ropa högre när ingen lyssnar så att de kanske lyssnar tillräckligt för att skänka en slant, men inte tillräckligt för att lägga om politiken (Daniel Suhonen, journalist och debattör, *Politiker – var är ni när det verkligen behövs?* Aftonbladet 2013-01-24)

Den citerade ledarskribenten i SvD är upprörd över att organisationerna, som egentligen kämpar för en god sak, har slarvat med fakta och missbrukat sitt förtroende. Här märks också skiljelinjen som den politiska dimensionen ger genom utsagan om en politisk agenda från organisationernas sida. Däremot framkommer inte något ifrågasättande av att det finns barn som lever i ekonomisk knapphet.

Det är för att deras budskap äventyrar hjälp till barn som verkligen behöver den, som jag blir upprörd. När organisationer, som utger sig för att vara de svagas bästa vän, hafsar med fakta och underlag gör de sig skyldiga till ett osannolikt förtroendemisbruk. [...] till svars som ropat barnfattigdom för att få igenom sin egen, ofta politiska, agenda. [---] Det duger inte med halvsanningar som förvisso platsar i politiska brandtal men som i praktiken leder helt fel (Maria Ludvigsson, ledarskribent, *Barnfattigdom ska tas på allvar*, SvD 2013-01-18)

I materialet syns den tudelning i synpunkter, som speglar de ideologiska skiljelinjerna, belysta av de två citaten nedan. Många anspråksformulerare har liknande synpunkter som i det första citatet, nämligen att Tapio Salonen och Rädda Barnens rapporter inte har ifrågasatts. Kritik mot regeringen är också vanligt förekommande. En annan vinkling har ledarskribenten i DN, som reagerar på kritiken mot regeringen, ”de onda borgarna”.

Sanningen är att ingen seriös debattör har ifrågasatt professor Tapio Salonen och Rädda Barnens siffror. Istället pågår ett fulspel från Moderater, Kristdemokrater och krafter längre högerut för att förminska problemet med barnfattigdom genom att skjuta på budbärarna (Anders Lindberg, ledarskribent, *Fattiga barn och högerpopulism*, Aftonbladet 2013-01-17)

Det finns en hel domedagsindustri av politiker och debattörer som gjort till sin främsta poäng att Sverige är ett moras av ökande klassklyftor, att allt fler far illa och att rubbet är de onda borgarnas fel. Det är en frapperande förenkling och det är tråkigt när den får bränsle av etablerade organisationer med hög trovärdighet (Erik Helmersson, ledarskribent, *Fattiga barn, Domedagsindustrins vrede*, DN 2013-01-18)

I stort sett alla anspråksformulerare ser barnfattigdom som ett socialt problem som behöver åtgärdas. Men de ideologiska skiljelinjerna är tydliga. En ganska stor enighet finns om kritiken mot barnrättsorganisationerna för att de har överdrivit och ropat högre för att göra sig hörda. Att observera är att de flesta anspråksformulerare står för det perspektiv, som ser barnfattigdom som ett problem, där samhällets ansvar för att mildra och minska är stort. En fråga att ställa är varför de som står för ett motsatt perspektiv är i minoritet i empirin, vilket jag återkommer till under avsnitt 6.2.4 Hur ser anspråksformulerarna på konsekvenser, orsaker och lösningar?

6.1.7 Retoriska grepp

Vid konstruktionen av sociala problem använder anspråksformulerare ofta olika retoriska grepp, som metaforer och liknelser, för att förstärka sitt budskap. Det gäller ju att i de sociala problemens kamp få så stor uppmärksamhet som möjligt hos sin publik, få den att se problemen som angelägna och trovärdiga. De retoriska greppen kan förtydliga, vässa formuleringarna och väcka känslor hos publiken (Jönson 2010, Loseke 2003).

Inte minst genom att använda metaforer och liknelser har anspråksformulerarna belyst Uppdrag granskningens inlägg. De belyser kampen mellan ont och gott, bl. a att programmet hade förväntats vara med i kampen mot det onda och nu istället har grävt och sparkat nedåt och inte uppåt. Det finns också många reaktioner på att programmet letat efter absolut fattigdom, som hungriga och frysande barn, här åskådliggjort med retoriska grepp.

Det är sånt här Janne Josefsson borde rota i. Han ska gräva nedåt och sikta uppåt. Inte mot fattiga barn och halvchefer på socialkontor och andra stackare som han specialiserat sig på att tillintetgöra, utan mot de som verkligen bestämmer (Åsa Linderborg, ledarskribent, *Gräv nedåt och sikta uppåt*, Josefsson Aftonbladet 2013-01-18)

[...] gav sig Janne Josefsson ut på turné i Sverige för att leta barn med trasiga skor som inte får tillräckligt med mat (Lenita Karlsson och Anders Österberg, Unga Örnars riksförbund, *Jämlika barn leka bäst*, Dala-Demokraten, 2013-01-30)

Artikeln titel kan tolkas som en travesti på tomtens ”Finns här några snälla barn?”. Det ger alls inget snällt intryck, vilket säkert inte heller var meningen.

Men han finner bara välmående socialbidragstagare med rosenkindade barn på Halloweenparty. Ingen kunde skaka fram en hungrig unge i dåliga skor (Anneli Jordahl, journalist, *Några fattiga ungar här*, Aftonbladet 2013-01-18)

Programledaren får själv en släng av slevan med en ironisk bild av hur han efter programmet blir beskjuten av anspråksformulerna i media.

[...] hur det känns att själv bli beskjuten, för att inte säga pepprad – från alla håll och kanter (Johan Croneman, journalist, *Jaktsäsong på Janne Josefsson, det trodde jag aldrig skulle ske*, DN 2013-01-22)

Även här är det fråga om jakt men nu gäller liknelsen representanterna för barnrättsorganisationerna. De är vid flera tillfällen ställda och svarslösa när de intervjuas och journalisten på Aftonbladet är kritisk till att de inte hade satt sig in i forskningen om fattigdom.

[---] Ofattbart nog verkade inte heller de som medverkade i programmet ha satt sig in i fattigdomsforskningen. Cheferna på Majblomman, Bris och Rädda barnen var som sittande ankor när Janne Josefsson fyrade av sin hagelbössa (Malin Krutmeijer, journalist, *Uppdrag granskning borde läst på*, Aftonbladet 2013-01-16)

De retoriska greppen är många i materialet och kan på ett enkelt och kort sätt få läsaren att snabbt förstå vad avsändaren vill förmedla och inte minst väcka känslor som ilska, upprördhet och löje. Liknelser och bilder från strid och krig polariserar och är vanliga i materialet.

6.2 Andra steget - analys

För att uppnå syftet med min uppsats gör jag här en sammanfattande analys kring hur barnfattigdom konstrueras som ett socialt problem i mitt empiriska material. Jag har med mig resultatet från perspektivanalysen samt teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning.

Först anknyter jag till Blumer i teoriavsnittets beskrivning av hur en företeelse blir ett socialt problem och frågar mig om barnfattigdom har blivit det. Därefter kommer jag att i tur och ordning redogöra för hur mina forskningsfrågor har besvarats i det insamlade materialet.

6.2.1 Har barnfattigdom blivit ett socialt problem?

Sahlin (2002) för fram Herbert Blumers beskrivning av hur ett missförhållande kan bli ett socialt problem genom kollektiva definitionsprocesser utförda av anspråksformulerare med inflytande i samhället. På vägen till ett accepterande passerar fem steg: uppkomst, legitimering, mobilisering av anspråksformulerarna för åtgärder, handlingsplan på myndighetsnivå och implementering av handlingsplanen.

Uppkomsten och uppmärksammandet av barnfattigdom som ett problem har skett efterhand som man började skilja ut barnen och särskilt studera deras situation i fattiga familjer. Barnkonventionen, framtagen av FN och beslutad 1990, med bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn formar en syn på barn som individer med egna, självständiga rättigheter. Den ratificerades av Sverige 1990 och är ett dokument som ofta åberopas av barnrättsorganisationerna. I artikel 27 fastslås att barn har rätt till en skälig levnadsstandard.

Det räcker emellertid inte att ett socialt tillstånd blir uppmärksammat utan det behöver vinna legitimitet, räknas med och tas på allvar i samhällsdebatten. Rädda Barnens rapporter, med start 2002 och med mätningar som går tillbaka till 1991, hade betydelse för det liksom för mobilisering av anspråksformulerare som uttalade sig om problemet i massmedia. Legitimering och mobilisering av anspråksformulerare blev mycket tydligt under 2011, när problemet uppmärksammades på bred front efter Rädda Barnens årsrapport om en ökning av barn som levde i ekonomisk utsatthet. Jag vill här citera från Tapio Salonens förord till årsrapporten 2012: ”Rädda Barnens årliga fattigdomsrapporter har rönt ett relativt begränsat samhällsintresse från dess första rapport 2002 till uppföljningar fram till 2010. Sedan hände något under 2011. Helt plötsligt blev barnfattigdomsfrågan en het och uppmärksammas samhällsfråga”. Frågan kom alltså mycket högt på dagordningen i och med Rädda Barnens rapport. Sedan följde en mobilisering av anspråksformulerare genom intresse och initiativ från inte minst politiker på både nationell och lokal nivå, anspråksformulerare högt upp i anspråkshierarkin. Socialdemokraternas då nyvalde partiledare Håkan Juholt spelade en viktig roll. Bl. a tillsattes en arbetsgrupp som skulle ta fram förslag för att motverka barnfattigdom.

Hur fortsatte barnfattigdom sedan sin väg mot att bli etablerat som ett socialt problem? Uppmärksamheten under 2011, som pågick ungefär ett halvår, gjorde att problemet fick fäste

hos publiken, diskuterades och väckte förståelse och medkänsla. Det blev som jag förstår ett accepterat och omtalat problem, om än färgat av ideologiskt skilda synsätt inte minst när det gäller orsaker och lösningar. De sista två stegen, framtagande och implementering av handlingsplan, har på nationell nivå inte riktigt fått det stöd och den politiska enighet som behövs för att definiera barnfattigdom som ett socialt problem. På lokal nivå däremot finns många exempel på att man arbetar för att åtgärda barnfattigdom, bl. a gör man det i Malmö stad. Tilläggas kan att Malmö har landets högsta barnfattigdom och nog hade haft nytta av åtgärder på nationell nivå, vilka kunde stärka och komplettera egna insatser.

6.2.2 Vilka är anspråksformulerarna som deltog i mediedebatten?

Anspråksformulerare som forskare, experter, olika organisationer, politiker och yrkesverksamma inom massmedier åtnjuter större trovärdighet och därmed förmåga att vinna publiken för sina anspråk. Barn och fattiga människor är exempel på grupper, vars anspråk ignoreras eller värderas lågt (Loseke 2003).

Barn som lever i ekonomisk utsatthet kommer inte alls till tals i materialet. De tillhör de grupper vars anspråk inte får samma uppmärksamhet som vuxna, framförallt de vuxna som befinner sig högt upp i anspråkshierarkin.

Journalister dominerar i materialet med drygt hälften av artiklarna. De fungerar både som primära och sekundära anspråksformulerare. Framförallt i Aftonbladet återfinns journalister med anspråk på att barnfattigdom är ett socialt problem. Många ställer regeringen till svars och efterlyser åtgärder. Ledarskribenterna i SvD och DN står för en annan syn genom att de mycket kraftfullt kritiserar att barnrättsorganisationerna fört fram felaktiga uppgifter. De pekar också på de ideologiska skiljelinjerna, åskådliggjort bl. a med ett uttryck som ”det tyckande Vänster-Sverige” (DN 2013-01-18, Domedagsindustrins vrede).

Frivilligorganisationerna, Rädda Barnen, BRIS, Unga Örnar, Fryshuset och Röda Korset, finns bakom sex av artiklarna. De ger uttryck för ett stort engagemang och en vilja att fortsätta med åtgärder för att motverka barnfattigdom. BRIS och Rädda Barnen går också i försvar utifrån Uppdrag granskningens kritik av dem. Dessutom har de liksom Majblomman arbetat med att på sina hemsidor bemöta det som sagts i programmet.

Debattörerna, som alla är mycket vana och också kritiska och engagerade skribenter, medverkar i fyra artiklar. Bland dem finns också en ensamstående förälder med erfarenhet av att leva under knappa förhållanden. De utgår från Uppdrag granskning, invänder mot programmets synpunkter och vill se förståelse och åtgärder från samhället.

Politiker står bakom fem av de 40 artiklarna. Två riksdagsledamöter från Miljöpartiet har skrivit en artikel och en moderat riksdagsledamot en artikel. De är de enda politikerna på nationell nivå som finns i materialet. Övriga politiker är verksamma på lokal nivå: en folkpartist i Stockholm, en vänsterpartist i Leksand och tre miljöpartister från Stockholm, Örebro och Gotland. I fyra av artiklarna beskrivs barnfattigdom som ett socialt problem, allvarligt, omfattande samt möjligt och också viktigt att åtgärda. Den moderata riksdagsledamoten har en annan inställning och ser istället föräldrar som trots samhällets stöd väljer att prioritera bort sina barn och inte har tagit sitt ansvar.

Från riksdagen uttalar sig således endast tre ledamöter, vilka representerar Miljöpartiet och Moderaterna. Värt att notera är att det i empirin inte finns någon riksdagsledamot från Socialdemokraterna och inte heller någon representant från lokal nivå. Det kontrasterar mot den uppmärksamhet som partiet och dess då nyvalde ledare gav problemet under 2011. Det finns inga företrädare för regeringen, inga anspråksformulerare därifrån som vill tala om för publiken hur utbrett och viktigt problemet är och hur det ska åtgärdas. En fråga att ställa är vad det betyder för framtida beslut om t ex utredningar för att se över åtgärder för barn i ekonomiskt utsatthet. Jag upprepar ett citat från empirin:

Politikerna var som vanligt någon annanstans. Är inte det, det riktigt intressanta egentligen? (Daniel Suhonen, debattör och journalist, *Politiker – var är ni när det verkligen behövs?* Aftonbladet 2013-01-24)

Bland anspråksformulerarna finns således många engagerade röster, journalister, frivilligorganisationer, forskare, debattörer och politiker. Många av dem kommer förvisso att fortsätta sitt arbete med att etablera barnfattigdom som ett socialt problem. Och i vardagen på lokal nivå utförs det arbete som oftast inte ger rubriker och debatt men likväl fortgår. Men från riksdagen var det tunnsått med politiker och från regeringen lyste de med sin frånvaro. Det är där som makten, anspråksformulerarna med hög trovärdighet, finns för att fullborda karriärvägen för barnfattigdom som ett socialt problem.

6.2.3 Hur konstrueras begreppet barnfattigdom som ett socialt problem?

Det finns många tillstånd som kan uppfattas som sociala problem, men det är bara ett mindre antal som vinner de sociala problemens kamp, "the social problems game". Massmedier är en viktig arena för det. Det gäller för anspråksformulerare att genom effektiva strategier övertyga publiken, framförallt dess betydelsefulla anspråksformulerare, om att det är ett problem som

är bekymmersamt, utbrett, möjligt att åtgärda och som också bör och skall åtgärdas (Loseke 2003).

Arenan, som jag har valt för min undersökning, är media i form av ett urval tidningar under månaden efter Uppdrag granskningens program om barnfattigdom. Under den första veckan publicerades de flesta av artiklarna, 34 stycken av 40, och därefter avtog aktiviteten. Det blev med andra ord en kort period med en debatt som blossade upp för att sedan gå ner på sparlåga. På arenan urskiljer jag två grupper av anspråksformulerare, dominerade av de som vill föra fram barnfattigdom som ett socialt problem, och sist men inte minst den viktiga publiken. Det är publiken som ska övertygas om problemets vikt och värde.

Fattigdom är ett politiskt kontroversiellt begrepp, vilket spiller över på barnfattigdom. Att konstruera barnfattigdom som ett socialt problem, att ha ett gemensamt språk för hur det ska kategoriseras och förklaras, ett erkännande av att det är ett socialt problem, innebär en grund, ett underlag för insatser och stöd från samhället. Men hur väl har man egentligen lyckats att vid konstruktionen av barnfattigdom lyfta det oskyldiga barnet från sin fattiga familj med dess tillkortakommanden. Det är på så sätt som man kan väcka positiva känslor och sympati hos publiken och lättare generera åtgärder.

Två motsatta perspektiv konstrueras av anspråksformulerarna, strukturella och individuella, vilka båda kännetecknas av en tydlig politisk skiljelinje. De flesta anspråksformulerare som står bakom det strukturella perspektivet ser barnfattigdom som ett problem, där samhällets ansvar för att mildra och minska det är stort. Perspektivet som för fram att barnfattigdom orsakas av ojämlika förhållanden, ser lösningen som åtgärder inom politiken, välfärdslösningar. Betydligt färre anspråksformulerare för fram det individuella perspektivet och framhäver att det är föräldrar som först och främst har ansvaret.

I de sociala problemens kamp har inte minst Rädda Barnen, med hjälp av forskare, verkat för att få barnfattigdom etablerat och konstruerat som ett socialt problem. För att konstruera ett fenomen som ett socialt problem behövs gensvar från publiken. Studier baserade på att genom statistiska beräkningar, siffror och uppskattningar visa att många är utsatta räcker inte alltid till för det. Även om det är vetenskapligt belagt och det finns en gedigen forskning, kan det också behövas andra strategier för att publiken ska uppfatta det som bekymmersamt och utbrett. Att vädja till känslor genom berättelser om hur en enskild gärna namngiven person har drabbats av det sociala problemet kan vara effektivare. Det kan få publiken att känna empati och tänka att det kunde ha varit jag (Loseke 2003).

Här finns kanske en av förklaringarna till hur barnrättsorganisationerna planerade sina kampanjer. Frustrationen över det låga intresset för frågor om barn gjorde att man ville öka

uppmärksamheten. För att nå betydelsefulla anspråksformulerare i publiken valde man att utöver rapporter med siffror och statistik konstruera barnfattigdom genom att ge konkreta exempel på barn som far illa och jämföra barnfattigdomen i Sverige och i tredje världen.

Många gånger upplever man en frustration över att intresset för barnfrågor är så lågt och då finns en uppenbar risk att man tar till det värsta för att få folk att lyssna. [...] att spetsa till formuleringarna är inte samma sak som att fara med ren osanning (Kattis Ahlström, generalsekreterare, BRIS, *Ynkligt av Josefsson att vända barnen ryggen* Aftonbladet 2013-01-xx)

Uppdrag granskning hävdade att barnrättsorganisationerna spridit felaktig information. Programmets vinkling och inriktning, dess konstruktion av barnfattigdom kan få följden att publiken tror att den inte finns i Sverige; att barnfattigdom bara handlar om barn som är hungriga och fryser och att de som för deras talan, barnrättsorganisationerna, inte är att lita på. Konsekvensen kan bli att trovärdigheten för företeelsen barnfattigdom urholkas och att stärka den kan ta lång tid.

6.2.4 Hur ser anspråksformulerarna på konsekvenser, orsaker och lösningar gällande barnfattigdom?

Sociala problem kännetecknas av oenighet. Även om man är överens om att problemet existerar, kan man ha olika synpunkter på konsekvenser, orsaker och lösningar (Loseke 2003). Forskningen om fattigdom har alltid lett till konflikter. Orsaker till fattigdom och vilka medel som ska användas för att bekämpa den har gett upphov till ideologiska strider och motsättningar, motsättningar som fortfarande är aktuella och påverkar synsättet än i dag. Enligt Korpis modell hör fattigdom samman med både individuella och strukturella faktorer (Swärd 2012).

I materialet finns en stor samstämmighet om att problemet barnfattigdom existerar och att konsekvenserna kan vara bekymmersamma. Däremot märks en oenighet om i synnerhet orsaker och lösningar. Det speglar en i samhället rådande tudelning i hur man ser på orsaker till fattigdom, om förklaringarna är individuella eller strukturella. Det är åsikter som spiller över på begreppet barnfattigdom. När det gäller lösningar överväger synpunkterna om att det behövs åtgärder från samhället, att det är ett ansvar för samhället. Oavsett vilka orsakerna är, som föräldrars sjukdom och arbetslöshet eller otillräckliga sociala ersättningar, ska inte barn behöva lida och ta ansvar för det.

Inställningen till fattigdom, värdiga och ovärdiga, dess orsaker och lösningar har fortlevt och återkommit genom århundradena och den präglar också vår nutid. Det är en seglivad inställning, som motstått tidens tand. Jag funderar över vad det kan bero på att tankemönstret kring ovärdiga och det individuella perspektivet spelar en mer undanskymd roll i min empiri och således omfattas av få anspråksformulerare. Nu var det fattiga barn, som ju betraktas som oskyldiga och inte ansvariga för sin situation, och inte fattigdom i sig som beskrevs. Valet att framställa dem som obefintliga och uppbyggda av barnrättsorganisationerna bidrog säkert också till den kraftfulla motreaktionen. De anspråksformulerare som valde att kliva ut på arenan reagerade därför med upprördhet och uppbragthet och grep pennan här och nu. En annan orsak kan vara att innehållet i programmet kanske redan var känt och att just de som ville opponera mot det hade förberett sina inlägg och var snabbt redo att publicera dem. Inspelningen gjordes nämligen redan under senare delen av 2012.

6.2.5 Sammanfattning

Barnfattigdom har inte fortsatt hela vägen mot att konstrueras som ett socialt problem. På nationell nivå verkar inte den politiska enighet finnas som behövs för att ta fram och implementera en handlingsplan.

I min undersökning var barnfattigdom i fokus under bara en dryg vecka efter Uppdrag granskningens reportage och försvann sedan in i medieskugga, om än inte helt i glömska. Men det hade kanske inte varit meningsfullt med en uthålligare och långvarigare debatt, eftersom uppmärksamheten inte var odelat positiv. Risken finns att programmets bild av barnfattigdom och barnrättsorganisationernas agerande kan bli den som får fäste hos publiken.

Efter två veckor blev det alltså nästan tyst i min empiri. Och tystnaden har i stort fortsatt även under de tre månaderna efter min mätperiod. Anspråksformulerarna bidar kanske sin tid för att vid ett senare och lämpligare tillfälle återkomma för att fullborda konstruktionen av barnfattigdom som ett socialt problem.

Sociala problem kännetecknas av oenighet och så är det också när det gäller fattigdom. Det har alltid funnits och finns fortfarande ideologiska motsättningar i hur man ser på fattigdomens orsaker och lösningar. Det är åsikter som i sin tur återverkar på inställningen till barnfattigdom. Bland anspråksformulerarna i mitt material dominerar de som betonar samhällets ansvar och förordar lösningar inom välfärdsområdet. Värt att framhålla är att olika former av bidrag ger en möjlighet att lyfta sig ur fattigdom och få ett bättre liv. Barn kan inte själv påverka sin situation utan de är beroende av hur samhället väljer att stödja barnfamiljer.

I de sociala problemens kamp är det avgörande att vinna och behålla publikens förtroende och intresse. Det är den som ska övertygas om problemets vikt och värde och här är strategierna viktiga. En vinnande strategi kan vara att lyfta det oskyldiga och värdiga barnet från sin fattiga familj med dess tillkortakommanden och tydliggöra konsekvenserna av att som just barn leva i ekonomisk utsatthet.

Anspråksformulerare med hög trovärdighet och inte minst makt finns bland politiker på nationell nivå. I mitt material förekom det bara några få ledamöter från riksdagen och från regeringen inga alls. Till skillnad från 2011 uttalade sig inte någon företrädare för Socialdemokraterna, varken på nationell eller på lokal nivå. Här vill jag emellertid påpeka att debatter förs i många olika medier. De två största partierna, Moderaterna och Socialdemokraterna, får ofta större utrymme och framträder mer i TV, där de kan ha gett uttryck för hur de ser på barnfattigdom, åsikter som inte har framkommit i min empiri. Dessutom är det tidningarnas redaktioner som styr vilka debattartiklar som tas in liksom vilka externa krönikörer som släpps fram.

7. Avslutande diskussion

Det finns många frågetecken kring vilken väg fenomenet barnfattigdom kommer att vandra, hur det kommer att lyckas i de sociala problemens kamp. Är det ett problem på väg mot de sista stegen för att konstrueras som ett socialt problem? Kommer det att tas fram en handlingsplan på nationell nivå med följande implementering? En förutsättning kan vara att barnfattigdom blir viktigt och betydelsefullt i valrörelsen och inte skymms av andra frågor.

Vad talar i materialet för att barnfattigdom kommer att lyftas på nationell nivå? Från riksdagen är det endast Miljöpartiet, som har uttalat sig och visat engagemang i frågan. Och det största partiet Socialdemokraterna finns inte med, i kontrast till engagemanget under 2011.

När jag ställer dessa frågor, har jag undrat över vart socialdemokraternas arbetsgrupp från hösten 2011 tog vägen. Jag fann att en delrapport *Fattiga barn i ett rikt land* presenterades i juni 2012. Vad som hände därefter, var den befinner sig har jag ännu inte kunnat få fram. En gissning är att det kanske inte är lägligt att tala om barnfattigdom nu utan man väntar tills nästa år, när valet står för dörren eller först därefter.

En annan fråga är hur de kritiserade organisationernas trovärdighet kommer att påverkas på kort och på lång sikt. De är ytterst viktiga anspråksformulerare, som legat i täten under

många år för att uppmärksamma barnfattigdom. Men det tar säkert längre tid att bygga upp ett förtroende än att få det skamfilat.

Uppdrag granskning har fungerat som igångsättare av debatten genom sin kritik av barnrättsorganisationerna och genom att ge sig ut på spaning efter hungrande och frysande barn. Programmet synes ha ignorerat forskningen och en mångfacetterad verklighet och istället valt metoden att förenkla, som är en möjlig strategi i kampen med att nå och övertyga publiken om just sin konstruktion. Även om den allra största delen av aktörerna i materialet förde fram helt motsatta anspråk, kan det på sikt visa sig ha varit en framgångsrik strategi. Det är kanske programmets konstruktion av barnfattigdom som kan bli den bild som stannar kvar hos publiken eller som fortsätter att förvirra publiken om mätmetoder och innebörder. All uppmärksamhet är ju inte positiv och en angelägen fråga är hur den allmänna opinionen och framförallt beslutsfattarna kommer att ställa sig.

I maj 2013 publicerade OECD en rapport om inkomstskillnader och relativ fattigdom i de 34 medlemsländerna avseende tiden 1995 - 2010. Ökande inkomstskillnader är en global trend men i inget av medlemsländerna har ökningen av inkomstgapet varit lika dramatisk som i Sverige, som 1995 hade de minsta inkomstskillnaderna. En av författarna till rapporten konstaterar att om den här utvecklingen fortsätter i fem, tio år till så kommer Sverige inte längre att vara ett jämlikt skyltfönster. Statistiska centralbyrån påpekar att gruppen sjuka, arbetslösa och förtidspensionärer har fått det sämre ekonomiskt sedan 2006. Jag konstaterar att bland dem finns säkert många barnfamiljer (Eriksson 2013).

Tidpunkten är nog oviss för när barnfattigdomens väg mot att konstrueras som ett socialt problem kan få en omstart och när den i större skala åter kan göra entré på arenan. Det krävs antagligen något som väcker intresse, en nyhet, en händelse, en annan vinkling för att göra frågan om barnfattigdom viktig och värd att föras fram igen.

Som alltid när det gäller politik och kampen om makt kommer de frågor som engagerar stora och viktiga väljargrupper att finnas på agendan medan andra får en mer undanskymd plats eller blir osynliggjorda. Precis så som det är i de sociala problemens kamp!

8. Referenser

8.1 Litteratur

Andersson, G. & Swärd, H. (2008) ”Etiska reflektioner”, i *Forskningsmetodik för socialvetare*, red. Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmarie Eliasson-Lappalainen, Katarina Jacobsson, Stockholm: Natur och Kultur, 235-249.

Angelin, A. & Salonen, T. (2012) *Lokala Handlingsstrategier mot barnfattigdom*. Malmö: Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö.

Angelin, A. & Starrin, B. (2012) ”När pengarna inte räcker – om ekonomisk stress, skam och kampen för värdighet”, i *Fattigdom utan gränser*, red. Swärd, H. & Engelmark, L. Stockholm: Carlssons bokförlag, 294-325

Aspers, P. (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber.

Blomberg, H. & Kroll, C. & Lundström, T. & Swärd, H. (2004) ”Medier och samhällsvetenskap”, i *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*, red. Helena Blomberg, Christian Kroll, Tommy Lundström, Hans Swärd, Lund: Studentlitteratur, 11-23.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Davidsson, T (2010) Utanförskapelsen. *En diskursanalys av hur begreppet utanförskap artikulerades i den svenska riksdagsdebatten 2003-2006*. Umeå: Socialvetenskaplig tidskrift nr 2 2010

Eriksson, G (2013) Klyftor växer snabbast i Sverige SVD 2013-05-15

Hjort, T. (2004) *Nödvändighetens pris, konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lund: Lunds Universitet, Socialhögskolan.

Hjort, T. (2012) *Skälig levnadsnivå i Malmö*. Malmö: Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö.

Hjort, T. (2012) ”Skälig levnadsnivå – om välfärdsstatens syn på socialbidragstagares konsumtion”, i *Fattigdom utan gränser*, red. Swärd, H. & Engelmark, L. Stockholm: Carlssons bokförlag, 216- 237

Jönson, H. (2010) *Sociala problem som perspektiv, en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber.

Loseke, D. (2003) *Thinking about Social Problems*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2012) ”Vad är ett socialt problem?”, i *Perspektiv på sociala problem*, red Meeuwisse, A. & Swärd H. Stockholm: Natur och Kultur, 23-53.

Pollack, E (2004) ”Medierande brott”, i *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*, red. Helena Blomberg, Christian Kroll, Tommy Lundström, Hans Swärd, Lund: Studentlitteratur, 57-92

Sahlin, I. (2002) ”Sociala problem som verklighetskonstruktioner”, i *Perspektiv på sociala problem*, red Meeuwisse, A. & Swärd H. Stockholm: Natur och Kultur, 109-129

Salonen T. (2012) *Barns ekonomiska utsatthet*. Stockholm: Rädda Barnens årsrapport 2012:2

Salonen T. (2011) *Välfärd inte för alla*. Stockholm: Rädda Barnen

Sunesson, S. (2002) ”Sociala problem och samhällsbekymmer i historien”, i *Perspektiv på sociala problem*, red Meeuwisse, A. & Swärd H. Stockholm: Natur och Kultur, 54-72

Swärd, H. (2012) ”Vad är fattigdom? Stereotyper, definitioner, orsaker och åtgärder”, i *Fattigdom utan gränser*, red. Swärd, H. & Engelmark, L. Stockholm: Carlssons bokförlag, 32-85

Tornblad H. (2012) *Barnfattigdomen i Sverige*. Stockholm: Rädda Barnens årsrapport 2012

Vetenskapsrådet (1990), *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*, tillgänglig på: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Winter Jørgensen, M. & Philips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur

www.svt.se/ug/

8.2 Källmaterial

Aftonbladet

Anders Lindberg – Fattiga barn och högerpopulism 2013-01-17
<http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/anderslindberg/article16087766.ab>

Annelie Jordahl - Några fattiga ungar här? 2013-01-18
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article16089177.ab>

Annika Sundbaum-Melin – Fattigdomen är min, men det är mina barn som bär skammen 2013-01-17
<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/familj/article16086553.ab>

Daniel Swedin – Josefsson gör som Reinfeldt 2013-01-17
<http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/danielswedin/article16083379.ab>

Daniel Suhonen - Barnfattigdomen: Politiker - var är ni när ni behövs? 2013-01-24
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article16122461.ab>

Fredrik Schulte (M) - Bris ta ansvar för er kommunikation 2013-01-18
<http://www.aftonbladet.se/debatt/article16091181.ab>

Gustav Fridolin och Magnus Ehrencrona – MP: Vi lovar att fortsätta prata om barnfattigdom 2013-01-18
<http://www.aftonbladet.se/debatt/article16089928.ab>

Ida Gustafsson - Kritikstorm mot Janne Josefsson 2013-01-16
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article16082843.ab>

Ida Gustafsson - Bråket fortsatte när kamerorna slocknat 2013-01-17
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article16088897.ab>

Karin Östman - Professorn om Uppdrag granskning 2013-01-17
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article16085733.ab>

Kattis Ahlström - Bris: Ynkligt av Josefsson att vända barnen ryggen 2013-01-17
<http://www.aftonbladet.se/debatt/article16087601.ab>

Malin Krutmeijer – Uppdrag granskning borde ha läst på 2013-01-16
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article16082530.ab>

Niklas Eriksson & Ida Gustafsson – Janne Josefsson debatterar fattigdom 2013-01-17
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article16088385.ab>

Nina Svanberg - Barnfattigdomen är överdriven 2013-01-16
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article16080594.ab>

Torun Carrfors – Var är politiken för de fattiga, Löfvén? 2013-01-24
<http://www.aftonbladet.se/debatt/article16124622.ab>

Åsa Linderborg – Gräv nedåt och sikta uppåt, Josefsson 2013-01-18
<http://www.aftonbladet.se/kultur/kronikor/linderborg/article16094765.ab>

Dagens Nyheter

Erik Helmersson – Fattiga barn. Domedagsindustrins vrede 2013-01-18
<http://www.dn.se/ledare/signerat/domedagsindustrins-vrede>

Johan Croneman – Jaktsäsong på Janne Josefsson, det trodde jag aldrig skulle ske 2013-01-22
<http://www.dn.se/kultur-noje/johan-croneman-jaktsasong-pa-janne-josefsson-det-trodde-jag-aldrig-skulle-ske>

Ossi Carp – Vart åttonde barn är ekonomist utsatt 2013-01-20
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/vart-atttonde-barn-ar-ekonomiskt-utsatt>

Susanna Alakoski – Alla barn går inte i trasiga skor 2013-01-17
<http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/alla-fattiga-barn-gar-inte-i-trasiga-skor>

TT – Släpper begreppet barnfattigdom 2013-01-16
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/slapper-begreppet-barnfattigdom>

Dala-Demokraten

Göran Grejder – Janne Josefsson vet icke vad han gör 2013-01-17
<http://dalademokraten.se/2013/01/17/janne-josefsson-vet-icke-vad-han-gor/>

Jessica Mjöberg – Svart på vitt om svensk barnfattigdom 2013-02-10
<http://dalademokraten.se/2013/02/10/svart-pa-vitt-om-svensk-barnfattigdom/>

Kajsa Fredholm – Barnfattigdom existerar 2013-01-22
<http://dalademokraten.se/2013/01/22/barnfattigdomexisterar/>

Lenita Karlsson & Anders Österberg – Jämlika barn leka bäst 2013-01-30
<http://dalademokraten.se/2013/01/30/jamlika-barn-leka-bast/>

Svenska Dagbladet

Andres Lokko – Sverige är ingen förebild längre 2013-01-20
http://www.svd.se/kultur/sverige-ar-ingen-forebild-langre_7840262.svd

Ann-Katrin Åslund (FP)Våga kala saker vid dess rätta namn 2013-01-18
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/vaga-kalla-saker-vid-dess-ratta-namn_7838754.svd

Cecilia Naucélér - Barnen vill inte bli kallade fattiga 2013-01-21
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/barnen-vill-inte-bli-kallade-fattiga_7846178.svd

Elisabet Dahln & Agneta Åhlund - Kritiken mot oss slår in öppna dörrar 2013-01-17
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/kritiken-mot-oss-slar-in-oppna-dorrrar_7836734.svd

Erika Hallhagen - Max Peezay rappar om sin fattiga barndom 2013-01-20
http://www.svd.se/kultur/max-peezy-rappar-om-sin-fattiga-barndom_7843256.svd

Janne Josefsson - Salonen fel ute med sin kritik 2013-01-22
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/salonen-fel-ute-med-sin-kritik-mot-ug_7847242.svd

Johan Oljekvist - Vi möter de hungriga barnen 2013-01-17
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/vi-moter-de-hungriga-barnen_7835678.svd

Julia Finnsjö, Niclas Persson, Erik Lindman-Mata - Ett svek av Bris att överge begreppet barnfattigdom 2013-01-17
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/ett-svek-av-bris-att-overge-barnfattigdom_7834360.svd

Maria Ludvigsson - Barnfattigdom ska tas på allvar 2013-01-18
http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/barnfattigdom-ska-tas-pa-allvar_7837430.svd

Oscar Fredriksson - Glöm inte de mest utsatta barnen 2013-01-17
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/glom-inte-de-allra-mest-utsatta-barnen_7833568.svd

Stina Cederholm - Fattigdom blev veckans ord 2013-01-20
http://www.svd.se/kultur/fattigdom-blev-veckans-ord_7843270.svd

Roland Poirier Martinsson - Klart att relativ fattigdom känns 2013-01-28
http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/klart-att-relativ-fattigdom-kanns_7864460.svd

Tapio Salonen - Josefsson valde bort nyanserad bild 2013-01-23
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/josefsson-valde-bort-en-nyanserad-bild_7850322.svd

Tapio Salonen - Ojämnheten bland barn har ökat kraftigt 2013-01-19
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/ojamlikheten-bland-barn-har-okat-kraftigt_7842004.svd

TT - Släpper begreppet barnfattigdom 2013-01-16
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/slapper-begreppet-barnfattigdom_7832728.svd